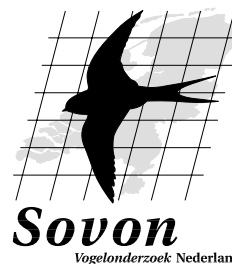

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, juli 2004.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden bijna maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste mensen

Beek-Ubbergen, 6-7-2004

Hierbij de telformulieren voor de telling van 17 juli. Hoewel nog schoorvoetend, gaat met deze telling het nieuwe telseizoen 2004/05 van start. Dit is al weer het 13^e telseizoen wat door SOVON zal worden gecoördineerd en het 30^e seizoen vanaf 1975/76, het eerste jaar dat we voor een aantal wateren indexen hebben.

Hoewel voor de meeste mensen nu een tijd van rust en vakantie aanbreekt, geldt voor veel watervogels dat ze zich al weer druk met de najaarstrek gaan bezig houden of daar al aan bezig zijn. In juli nemen op veel wateren de aantallen al weer flink toe. Langs de kust en de rivieren worden regelmatig trekkende Regenwulpen, Tureluurs, Zwarte Ruiters, Groenpootruiters, Oeverlopers en Witgatjes waargenomen. Vaak is dit trek in de avonduren maar er kunnen ook groepjes aan de grond worden aangetroffen. In de zoute kustgebieden komen ook al weer hoogarctische steltlopers terug als Kanoeten en Steenlopers. Van Aalscholvers zijn de jongen uitgevlogen en op verschillende plaatsen zijn nazomerconcentraties aanwezig. Dit geldt ook voor andere viseters als sterns en reigers. Zowel van Lepelaar, Kleine Zilverreiger als Grote Zilverreiger waren er dit jaar weer veel broedparen en deze vogels en hun jongen kun je op allerlei plekken verwachten tijdens de komende telling(en). Van Grote Sterns zijn langs de kust de adulten en hun nog steeds om vis bedelende jongen al van ver te horen. Noordse

Sterns zijn hele vroege wegtrekkers en in juli worden over het algemeen de hoogste aantallen waargenomen. Verschillende zwemeensoorten gedragen zich in juli nogal heimelijk als ze door vleugelrui (ze verliezen daarbij het vliegvermogen) zeer kwetsbaar zijn en zich bij voorkeur in de vegetatie ophouden. Ze zijn dan niet makkelijk waar te nemen. Aan de andere kant worden juist ook in juli leuke eendensoorten gezien als Casarca (ruiplaats in het Eemmeer), Krooneenden en Zomertalingen (verschillende plaatsen). Van de meeuwen zijn de aantallen in de kustgebieden in juli (en ook augustus) vaak op hun top en het vergt wel even wat doorzettingsvermogen om ze allemaal te tellen. Na een aantal weken grotendeels afwezig te zijn geweest worden in het binnenland ook weer de nodige meeuwen gezien, in eerste instantie gaat het dan nog vooral om Kokmeeuwen. Elke maand is er wel wat anders en nieuws te beleven tijdens de watervogeltellingen. Juist door maandelijks te tellen wordt je je zeer bewust van die verschuivingen door het jaar heen.

Ik hoop dat jullie allemaal weer kans zien om de julitelling uit te voeren. Hiermee zal het nieuwe telseizoen weer met een ferme start beginnen. Ik wens jullie een goede telling en een mooie zomer.

Met vriendelijke groet,

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

17 juli selectie van monitoringgebieden

Komende teldata, binnenland:

14 aug selectie van monitoringgebieden

18 sep monitoringgebieden, telling Grauwe gans

Waddengebied:

17 juli steekproeftelling (10.56 hw)

Waddengebied:

14 aug steekproeftelling (9.46 hw)

18 sep integrale telling (13.06 hw)

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, augustus 2004.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden bijna maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste mensen

Beek-Ubbergen, 4-8-2004

Vakantie voorbij en terug in Nederland vliegen overal de groepen Grauwe Ganzen je weer om de oren. Nu de vleugelrui voorbij is en de jongen kunnen vliegen, zoeken de ganzen elkaar weer op en clusteren samen tot soms alweer grote groepen. De uitbreiding van de Nederlandse broedpopulatie zal zeker weer te merken zijn in de aantallen deze maand, een uitbreiding welke zich ook overduidelijk voortzet bij Brandgans, Canadese Gans, Kolgans en Soepgans. In de poldersloten dobberen nog Kuifeenden met kleine jongen en aan de oevers van plassen en kanalen bevinden zich de doortrekkende Oeverlopers en Witgatjes. Grote troepen steltlopers arriveren alweer in de Waddenzee, Futen, Knobbelzwanen en sterns verzamelen zich in het IJsselmeer, Kokmeeuwen zoeken de steden weer op en wachten op hun boterhammen met kaas tot de scholen weer opengaan. Kleine Mantelmeeuwen struinen in het binnenland de weilanden af naar wat eetbaars. 'S nachts worden overtrekkende Groenpoten en Regenwulpen gehoord. Overdag terug te vinden op op drassige weilanden tussen Kemphanen en Zwarte Ruiters. En waar zijn straks de Zilverreigers te vinden? In augustus merk je dat plotseling het broedseizoen voorbij is en hoewel voor veel vogelaars een rustige maand, is er als je er een beetje oog en oor voor hebt nog veel te beleven.

De almaar terugkerende watervogeltellingen, ook deze maand weer, zijn van belang om te weten waar de verschillende soorten ganzen, watervogels en steltlopers "aan de grond komen" om te ruien, foerageren, overnachten e.d.

En hoe gaat het nu met de vogels in de vogelrichtlijngebieden en de "witte gebieden"? Wat is de populatiegrootte van de verschillende soorten? Veel terreinen zijn in de loop der jaren al tientallen keren geteld. De verzamelde data blijft van groot belang voor de kennis over de soorten, kennis over de gebieden maar het blijft ook gewoon leuk om na de vakantie je eigen telgebied weer af te speuren. In dit land wordt wat afgeteld en de ene telling vult de andere aan. Op <http://www.trektellen.nl> zijn van veel trektelposten de getelde aantallen te zien. Het leuke van deze site is dat je er de mogelijkheid hebt om van iedere soort apart, doortrekpatronen in de tijd en over het land te genereren. Hiermee kun je een idee krijgen wanneer verschillende soorten het land binnen zijn gekomen of juist vertrokken. Een andere site waar ik naar wil verwijzen is <http://www.wetlands.org> waar via "resources" nieuwsbrieven en dikke rapporten zijn te downloaden. Ik zag daar o.a. het rapport Waterbird Population Estimates. (<http://www.wetlands.org/pubs/WPE.htm>). Interessante kost voor als je watervogelpopulaties in een breder perspectief wilt zien.

Achter de schermen wordt momenteel flink gesleuteld aan de website van SOVON. Hierin zullen de watervogel- & ganzentellingen ook een prominente plaats krijgen, maar daarover ter zijner tijd meer. Veel plezier en goed weer gewenst de komende telling.

Vriendelijke groeten
Michel Klemann

Nederland (binnenland):

14 aug selectie van monitoringgebieden

Komende teldata, binnenland:

- 18 sep monitoringgebieden, telling Grauwe gans
- 16 okt monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling

Waddengebied:

14 aug steekproeftelling (10:56hw)

Waddengebied:

- 18 sep integrale telling (13.06 hw)
- 16 okt integrale telling (11.54 hw)

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 1 september 2004.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Beek-Ubbergen, 3-9-2004

Hierbij de eerste nieuwsbrief van het seizoen 2004/05. Traditioneel gaat in september het nieuwe telseizoen van watervogels in zijn volle omvang van start. In de zomermaanden werden er al tellingen uitgevoerd in de Delta, Waddenzee en IJsselmeergebied, maar in het weekend van 18/19 september worden weer alle monitoringgebieden in Nederland geteld en daarnaast heel veel gebieden op ganzen en zwanen. Tellers van monitoringgebieden vinden bij deze post formulieren voor alle soorten watervogels. Voor de andere gebieden is een ganzen- en zwanenformulier mee gestuurd. Tot voor kort werden in september in deze gebieden alleen Grauwe Ganzen geteld, vanaf dit jaar willen we jullie vragen om in september alle soorten ganzen en zwanen te tellen (zie voor de onderbouwing van dit pleidooi het stuk van Kees Koffijberg). In Zuid-Holland worden in oktober aan iedereen weer Zuid-Holland formulieren toegestuurd. We hopen dat jullie net zoals wij weer veel zin hebben in een nieuw telseizoen en dat jullie meteen in september fanatiek van start gaan.

Achter de schermen wordt er voor deze tellingen een hoop werk verricht door de regiocoördinatoren. Komend weekend komen we bij elkaar in het Naardermeer om de laatste stand van zaken door te nemen en verbeteringen voor de toekomst af te spreken. Een van de grote verbeterpunten van dit seizoen wordt de mogelijkheid om via internet je telgegevens in te sturen (eindelijk verlost van dat saaie invullen van formulieren). Wat ik tot nu toe gezien heb van het invoerprogramma is dat het heel handig en mooi wordt

(ook voor jullie zelf), ik hoop jullie in de oktobernieuwsbrief hier alles over te kunnen vertellen. Omdat het ook voor de RC's erg handig is om via e-mail met jullie te communiceren willen we jullie vragen om jullie e-mail adres naar de RC (zie achterop voor de verschillende regio's) en naar Michel Klemann (michel.klemann@sovon.nl) te mailen. Er zijn ook een aantal veranderingen bij de RC's te melden. Peter Venema (midwintertelling Drenthe), Greet Boomhouwer (maandelijkse tellingen Flevoland) en Cor Berrevoets (ganzen en zwanen Zeeland) hebben hun coördinerende werkzaamheden beëindigd. Ik wil ze graag zeer bedanken voor hun inspanningen voor de watervogeltellingen. Jan Schoppers zal de maandelijkse tellingen in Flevoland gaan coördineren, Harold Steendam de midwintertelling in Drenthe. Halverwege vorig jaar hebben we ook een nieuwe midwintercoördinator voor Groningen gevonden in de persoon van Guido Meeuwissen. Voor de ganzencoördinatie in Zeeland en de midwintercoördinatie in Noord-Brabant zijn we nog naarstig op zoek naar nieuwe coördinatoren.

Naast het stuk over de ganzentellingen in deze nieuwsbrief ook wetenswaardigheden over de Grote Zilverreiger (dit is één van de volgsoorten van dit seizoen, de andere soorten zijn Aalscholver, Brandgans en Bonte Strandloper).

Rest mij jullie een hele goede en leuke septembertelling toe te wensen.

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

18 september monitoringgebieden, Ganzen en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

16 okt monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
13 nov monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
18 dec monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
15 jan monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling en Midwintertelling
12 feb monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
12 ma monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling

Waddengebied:

18 september integrale telling (13.06 hw), Ganzen en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

16 okt integrale telling (11.54 hw)
13 nov integrale telling (9.56 hw)
18 dec steekproeftelling (14.46 hw), ganzen en zwanentelling
15 jan integrale telling (13.25 hw)

12 feb steekproeftelling (12.30 hw), ganzen en zwanentelling
12 ma steekproeftelling (11.36 hw), ganzen en zwanentelling

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

16 apr monitoringgebieden, telling Brandgans	16 apr steekproeftelling (13.35 hw), telling Brand- en Rotgans
7 mei telling Rotgans	7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden	14 mei integrale telling (12.44 hw)
18 juni selectie van monitoringgebieden	11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

Ganzen en zwanen

Wie al jarenlang meedoet aan de grauwe ganzentelling in september zal het niet zijn ontgaan dat er heel wat is veranderd in de afgelopen jaren. Niet alleen veranderde de verspreiding en herkomst van de Grauwe Ganzen (toenemend deel eigen broedpopulatie, zie o.a. nieuwsbrief van september vorig jaar), ook is september een maand dat grote concentraties van andere 'zomer'soorten aanwezig zijn. Een Nijlgans bijv. laat zich in augustus en september beter tellen (concentraties na de rui) dan later in de winter (overal verspreid). We willen daarom proberen de septembertelling met ingang van dit najaar als een gewone telling te beschouwen, en niet alleen de Grauwe Ganzen, maar ook alle andere soorten ganzen en zwanen mee te nemen tijdens de telling. Het is vooral de groep zomerganzen die momenteel een spectaculaire groei laat zien, en het is belangrijk van deze soorten informatie te hebben om welke aantallen het nu uiteindelijk gaat. Hier en daar wordt ook al fors ingegrepen in de populatie overzomerende ganzen, zo bleek o.a. uit berichten in de krant over het wegvangen van Canadese Ganzen in Purmerend.

Van de noordelijke ganzen en zwanen is op dit moment nog niet zo veel te melden. Van Taimyr (Siberië) kwamen via Bart Ebbinge meldingen van een 'laag' broedsucces bij de Rotganzen, weliswaar geen 'nuljaar' maar eerder de 10-15% eerstejaars die we ook uit de afgelopen jaren kennen, ofwel een deel van de vogels is er in geslaagd jongen groot te brengen, een ander deel is mislukt. Van een herstel van de populatie kan dus nog geen sprake zijn. Verder is er in de afgelopen zomer opnieuw een grote groep Brandganzen van kleurringen (en enkele van satellietzenders) voorzien in de Pechora Delta in Rusland. Het zal nog wel

een paar weken duren voordat we deze vogels hier gaan zien, maar in ieder geval zal de dichtheid aan ringen hoger zijn dan vorig seizoen. Kleurring-aflezers in de Delta kunnen echter ook al eerder aan de slag, want in juli zijn ook daar (Hellegatsplaten) voor het eerst Brandganzen met mint-gekleurringen uitgerust (meer over kleurringen in de volgende nieuwsbrief). Verder is er in de afgelopen zomer door Provincies en Ministerie van LNV verder gewerkt aan het ontwerpen van opvangregelingen en aanwijzen van opvanggebieden voor ganzen en Smient (het Ministerie heeft o.a. een speciale brochure uitgebracht, zie www.min-lnv.nl, zoek op ganzen). Nieuw ten opzichte van de eerdere voornemens is, dat ook voor akkergebieden die binnen de aangewezen opvanggebieden liggen vergoedingen worden uitgekeerd, bijv. voor het laten liggen van oogstresten. In opdracht van Vogelbescherming hebben Berend Voslamber & Erik van Winden met behulp van alle tellingen uit de afgelopen jaren een alternatieve analyse uitgevoerd om de belangrijkste pleisterplaatsen in kaart te brengen. Het zal niemand verbazen dat de oppervlakte aan foerageergebied die daar uit naar voren komt groter is dan de nu voorgestelde 80.000 ha: daarin passen nog niet eens 60% van alle aanwezige vogels (meer daarover in de komende Sovon-Nieuws). We zijn dus heel erg benieuwd hoe de verspreiding eventueel gaat veranderen als vanaf 1 oktober het nieuwe beleid in werking treedt en er in veel gebieden Grauwe Ganzen, Kolganzen en Smienten verjaagd mogen worden. Het tellen wordt in de komende twee jaar (want dan zal er een evaluatie plaatsvinden) dus meer dan noodzakelijk.

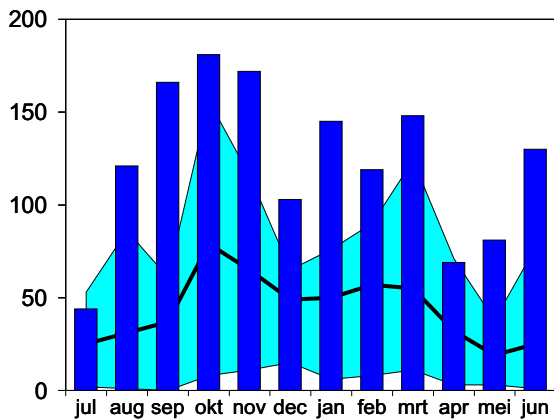
Kees Koffijberg

Grote Zilverreiger

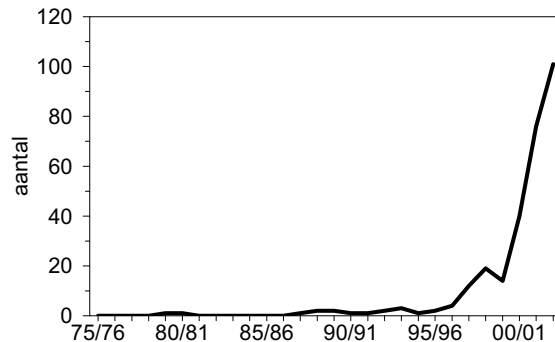
Eén van de vier "volgsoorten", waarvan we dit seizoen maandelijks de waarnemingen van de formulieren af zullen halen, is de Grote Zilverreiger. Vooral sinds het eind van de jaren negentig is de Grote Zilverreiger bezig met het veroveren van Nederland zowel in de broedtijd als daarbuiten. Het belangrijkste broedgebied voor de soort is de Oostvaardersplassen waar het aantal nesten explosief is toegenomen: 1-2 in de jaren negentig, 10 in 2000, 15 in 2001, 45 in 2002 en

54 in 2003. In 2004 nam het aantal voor het eerst wat af (43). Buiten de Oostvaardersplassen worden jaarlijks hooguit enkele broedparen gemeld.

In het meest recente seizoen waarvan de data momenteel beschikbaar zijn (2002/03) werden maximaal 181 vogels geteld in oktober en in slechts drie maanden werden minder dan 100 exemplaren gezien (figuur 1). Vrijwel iedere maand werden recordaantallen bereikt en in de Zoete Rijkswateren (IJsselmeergebied, Rand-

Figuur 1. Aantal Grote Zilverreigers in Nederland per maand in het seizoen 2002/03 (balkjes) in vergelijking met de seizoenen 1998/99-2001/02 (minimale, maximale en gemiddelde aantallen).

Figuur 2. Aantalsontwikkeling van de Grote Zilverreiger in de Zoete Rijkswateren (IJsselmeergebied, Randmeren, Grote Rivieren en Beneden Rivierengebied) in 1975/76 - 2002/03.

meren, Grote Rivieren, Beneden Rivierengebied) was dit dan ook het beste seizoen ooit (figuur 2).

Het landelijke seizoenspatroon is niet zeer uitgesproken, alleen in het najaar worden duidelijk meer Grote Zilverreigers gezien. Of er in de winter en het voorjaar ook minder reigers in ons land aanwezig zijn door wintersterfte of wegtrek is echter de vraag. In het najaar zijn de vogels relatief eenvoudig te tellen als ze in groepen pleisteren langs de oevers van bijvoorbeeld de Randmeren en de Oostvaardersplassen. Omdat de soort in de winter en het vroege voorjaar meer verspreid voorkomt, en solitaire vogels dan moeilijk zichtbaar in slootjes in het open agrarisch gebied foerageren, zal de populatie worden onderschat door de watervogeltellingen.

Uit het voorgaande blijkt al dat er regionaal verschillende seizoenspatronen zijn en dit blijkt ook uit waarnemingen in het seizoen 2002/03. In de nazomer en het najaar werden maandelijks 40-60 vogels geteld in de Oostvaardersplassen en ook langs de oevers van het Drontermeer is de soort dan een gewone verschijning (max. 32 in augustus). In deze periode verblijven verder enkele tientallen vogels in zoete gebieden in Friesland en Groningen en West-Nederland. De noordelijke gebieden zijn in de echte wintermaanden veel minder belangrijk met slechts her en der een vogel. In de vroege winter verhuizen veel reigers naar

zuid(west)elijker gebieden zoals de Biesbosch (maxima 59 in december en 86 in februari). Ook in bijvoorbeeld de Krimpenerwaard (15, januari) en de omgeving van Budel (13, januari) worden Grote Zilverreigers vooral midden in de winter gezien. In het voorjaar neemt het belang van de Oostvaardersplassen weer toe met in maart 2003 alweer 58 vogels, in mei 73 en in juni maar liefst 116 vogels. Hier gaat het in deze laatste maanden natuurlijk voor een belangrijk deel om lokale broedvogels.

Hoewel we de laatste jaren geen strenge vorst hebben gehad lijkt toch het wat gematigder klimaat in de zuidelijke helft van het land de oorzaak van de verschuiving in de vroege winter. In de winter 2002/03 werd de noordelijke helft van het land vrijwel geheel verlaten tussen de november- en december-telling in. Waarschijnlijk was de eerste koude-periode van de winter van 8-13 december met 's nachts matige en overdag lichte vorst, de impuls voor de verplaatsingen. Ook in 2003/04 was de eerste periode met zulke temperaturen (7-10 december) een periode dat veel Grote Zilverreigers verhuisden zoals bijvoorbeeld blijkt uit losse waarnemingen en trektellingen in het midden van het land. In De Deelen, Friesland verdwenen alle 32 vogels die daar tijdens de november-telling werden gezien juist in deze dagen.

Arjan Boele

Wadden: nog eens 1,4 miljoen vogels?

Een nieuw telseizoen staat voor de deur en wel meteen met drie integrale tellingen in de Waddenzee op rij. Een goed vooruitzicht na zo'n kletsnatte zomer. De laatste integrale telling dateert alweer van mei. Toen werd geteld onder vrij gunstige (droge) omstandigheden. In de voorlopige aantallen vallen nog weinig opmerkelijkheden te bespeuren. Soorten die in mei pieken, zoals Zilverplevier, Drieteenstrandloper en Rosse

Grutto, weken in aantal weinig af van de telling in mei 2002. Het aantal Zilverplevieren lijkt uit te komen op zo'n 40.000. In mei 2002 ging het om ruim 37.000. Vooral Vlieland deed met 8.300 Zilverplevieren een flinke duit in de zak, zo ook Simonszand met bijna 6.000. Het aantal Drieteenstrandlopers lag iets hoger dan in 2002. Het totale aantal bedraagt zeker meer dan 5.000, terwijl dat twee jaar terug een kleine 4.700

bedroeg. Hier deed Vlieland haar naam als topgebied voor de 'drieteen' eer aan met ruim 2.600 exemplaren. In mei 2000 werden op het eiland nog 7.150 exemplaren geteld, nog steeds een ongeëvenaard groot aantal voor de Waddenzee. Voor de Rosse Grutto lijkt het erop dat het totale aantal overeen komt met het aantal van 110.000 in mei 2002. Belangrijke concentraties werden vastgesteld op Vlieland (17.750), Ameland (14.500) en Terschelling (13.500). Ook op de Blauwe Balg en op Rottumeroog hielden zich grote aantallen op (ruim 7.000). Erg veel 'krenten' werden in mei niet gemeld, afgezien van de Kuifaalscholver en Kleine Burgemeester op Terschelling en de Roze Spreeuw op Schiermonnikoog.

Het is nu uitkijken naar de septembertelling van 2004. In 1999 werden maar liefst 1,4 miljoen vogels geteld. Talrijkste soort was toen de Kokmeeuw met bijna 250.000 exemplaren. Met de negatieve landelijke trend die de soort als broedvogel vertoont is het maar zeer de vraag of dit aantal nog geëvenaard zal worden. Datzelfde geldt voor de Scholekster waarvan er in september '99 ruim 215.000 werden geteld. Dat was toen al niet een bijster groot aantal en dat het sindsdien niet veel beter is geworden mag als bekend worden verondersteld.

In september '99 werden ook 160 Krombekstrandlopers geteld, een redelijk groot aantal voor zo'n 'schaarse' steltloper waarvan in september vooral juveniele exemplaren doortrekken. Opmerkelijk is echter het aantal waar Hans Schekkerman op 1 augustus jl. op stuitte bij de Westhoek (Friese Waddenkust). Hij telde daar 3.300 'krombekken', een ongekend groot aantal voor de Nederlandse Waddenzee. Het betrof alle adulte exemplaren, wat voor de tijd van het jaar gebruikelijk is (adulten trekken vooral in juli door, juvenielen volgen in de loop van augustus en september). Ter vergelijking: in augustus 1996 leverde een integrale telling van de Waddenzee 956 exemplaren op en in augustus 2000 werden 299 exemplaren geteld tijdens een integrale telling. Het is wat dat betreft interessant in wat voor getale de juvenielen zullen doortrekken.

Hopelijk tellen we met de komende telling niet alleen evenveel vogels als in september '99, maar treffen we bovendien een telweekend met net zoveel zon en warmte als vijf jaar terug. Dat zou een prima start van een serie integrale tellingen zijn!

Romke Kleefstra

Watervogeltellingen

projectcoördinatie	Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
formulieren etc.	Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
ganzen en zwanen	Kees Koffijberg (024-6848146, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijke tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

(ZO) Zoute Delta	Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
(NH) Noord-Holland	Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> , Kees Scharringa (023-5143152, cjgscharringac@hornbill.demon.nl)
(ZH) Zuid-Holland	Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
(ZL) Zeeland	vacant, <i>Midwintertelling</i> Gerard van Zuylen (0118-631744, gzu@zeeland.nl)
(FR) Friesland	Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), <i>Midwintertelling</i> Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
(GR) Groningen	Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), <i>Midwintertelling</i> Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
(DR) Drenthe	Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl)
(FL) Flevoland	Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
(OV) Overijssel	Gerrit Gerritsen (038-4228122, gerritgerritsen@hetnet.nl)
(GL) Gelderland	Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
(UT) Utrecht	Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
(NB) Noord-Brabant	Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> vacant
(Li) Limburg	Ton Cuijpers (0475-551579, ajghcuijpers@hetnet.nl)
(WG) Waddengebied	<i>Eilanden</i> Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), <i>Vaste wal Noord-Holland</i> Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), <i>Vaste wal Friesland</i> Sieds Boersma (zie Friesland), <i>Vaste wal Groningen</i> Kees Koffijberg (zie Groningen)
(RG) Grote Rivieren	Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

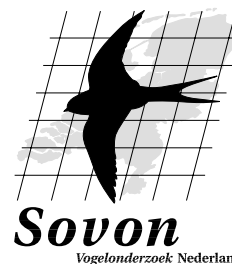
Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON, Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen.
Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 2 oktober 2004.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Beek-Ubbergen, 1-10-2004

Helaas, helaas, om maar met de deur in huis te vallen, de geautomatiseerde invoer van de watervogeltellingen wordt nog niet met ingang van de komende oktobertelling ingevoerd. We zijn al heel ver, maar de puntjes op de i vragen nog wat meer ontwikkelingstijd. We willen het pas beschikbaar maken als het echt goed werkt. Als het zover is vernemen jullie het onmiddellijk.

Het was prima telweertijdens de septembertelling, zowel in het binnenland als aan de kust. Uit alle regio's van Nederland stromen de formulieren binnen. Naast natuurlijk Grauwe Ganzen en Nijlganzen werden ook een aantal opvallende groepen binnenlandse Brandganzen gemeld, zowel in het oostelijke rivierengebied als langs de Limburgse Maas. Monitoring van ganzen is nu met de invoering van het foeraergebiedenbeleid (in een aantal provincies) belangrijker dan ooit. Het goed tellen van jullie telgebieden is een eerste basis voor die monitoring. Ook het doorgeven van waarnemingen van individuele ganzen (halsbanden en kleurringen) is zeer waardevol bij een toekomstige evaluatie. In deze nieuwsbrief vinden jullie een overzicht van alle kleurmerkprojecten bij ganzen en zwanen. Mogelijk dat er in de loop van dit telseizoen nog aan jullie gevraagd gaat worden om detailinformatie over het voorkomen van groepen ganzen te gaan verzamelen. Bij LNV en de provincies is men druk bezig om de monitoringvragen te concretiseren. Als daarover meer bekend is kunnen we ook kijken in welke mate wij met het watervogelmeetnet daaraan kunnen bijdra-

gen. In ieder geval is er in de afgelopen maanden met jullie telgegevens een prachtige atlas over de verspreiding van ganzen en zwanen in Nederland tot stand gekomen (in opdracht van Vogelbescherming Nederland). Deze atlas wordt nu gedrukt en zal begin november ook aan jullie worden toegezonden.

Naast ganzen werden er tijdens de septembertelling natuurlijk ook grote aantallen andere watervogels vastgesteld. Een van de soorten van het kustgebied was de Bonte Strandloper waarvoor september een top maand is en er werden dan ook top aantallen geteld (zie een overzicht van Romke). In september zijn meestal ook de grootste aantallen Aalscholvers van het jaar aanwezig en Arjan gaat dan ook in deze nieuwsbrief dieper in op het voorkomen van deze andere volgsoort van het jaar. Achterop staat weer het eerste overzicht van de aantallen formulieren die zijn binnengekomen. Zorg ervoor dat je maandelijks de telformulieren instuurt. Een opmerking over de waarnemings-(pid-)code. Ik zie soms mensen hun pidcode en hun hele adres invullen, maar pidcode en postcode is voldoende. Ook zie ik helaas nog formulieren waar geen pidcode op staat (of niet bij de medetellers). Deze pidcode staat op de wikkel van SOVON nieuws en kun je ook bij het SOVON kantoor opvragen, door de code te gebruiken bespaar je jezelf en ons een hoop werk. Als laatste wens ik jullie een hele plezierige oktobertelling toe.

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

16 oktober monitoringgebieden, Ganzen en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

13 nov monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
18 dec monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
15 jan monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling en Midwintertelling
12 feb monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
12 ma monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
16 apr monitoringgebieden, telling Brandgans
7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden
18 juni selectie van monitoringgebieden

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

16 oktober integrale telling (11.54 hw),

Overige teldata voor dit seizoen

13 nov integrale telling (9.56 hw)
18 dec steekproeftelling (14.46 hw), ganzen en zwanentelling
15 jan integrale telling (13.25 hw)

12 feb steekproeftelling (12.30 hw), ganzen en zwanentelling
12 ma steekproeftelling (11.36 hw), ganzen en zwanentelling
16 apr steekproeftelling (13.35 hw), telling Brand- en Rotgans
7 mei telling Rotgans
14 mei integrale telling (12.44 hw)
11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

Ganzen en zwanen

Met het verschijnen van de eerste Kleine Rietganzen (17.09 ZW-Friesland), de eerste afgelezen Kolgans-halsband (21.09 Polder IJdoorn NH) en de eerste Kleine Zwanen (27.09 18 overvliegend in N-Groningen) lijkt het nieuwe ganzen- en zwanenseizoen echt te beginnen. Traditiegetrouw in deze nieuwsbrief een overzicht van de diverse kleurringprojecten. In november zullen we dan meer vertellen over de eerste impressies van het nieuwe seizoen (aantallen, broedresultaten).

KNOBBELZWAAN

gele halsband en pootring met 2 letters (PC, PE, PH, PJ, PK) en 2 cijfers: Jeroen Nienhuis, Helper Oostsingel 50, 9722 AW Groningen, jeroen.nienhuis@12move.nl. 300 geringde individuen in Groningen 1998-2000.

gele halsband met 2 letters (AK, AP, AY) en 2 cijfers (of andersom, 00-99CP, 00-99CT): Volkl Blüml, Biol.Station Haseniederung, Alfseestrasse 291, D-49594 Alfhau, Duitsland, volkl.bluemi@gmx.de; www.swans.de. Vogels uit aangrenzend Nedersaksen; geen nieuwe geringd in 2004.

KLEINE ZWAAN

gele halsband (soms met pootring) met 3 cijfers en 1 letter: Trinus Haitjema, Ds L. Tinholtstraat 9 8723 CW Koudum, info@cygnet.nl.com.

blauwe halsband en pootring met 3 cijfers en 1 letter (P, U of K): Jan Beekman, Lodewijk Tripstraat 4-N, 1053 ES Amsterdam, bewicks_swan@xs4all.nl. Vogels uit de Pechora Delta, Rusland. Let op: S en H-serie naar Jenny Earl, Wildfowl & Wetlands Trust, Slimbridge, Glos. GL2 7BT, Groot-Brittannië, Jenny.Earle@wwt.org.uk.

gele of witte pootring (aan één poot, andere poot metaal) met 3 cijfers en/of letters: Jenny Earl, adres zie boven.

WILDE ZWAAN

gele halsband met cijfer-letter-2 cijfer combinatie: Axel Degen, Tannenburgrasse 11, D-49084 Osnabrück, Duitsland, axel.degen@t-online.de; www.swans.de. Vogels uit Duitsland.

blauwe halsband met cijfer-letter-2 cijfer combinatie: Bjarke Laubek, NERI, Grenåvej 12, DK-8410 Rønne, Denemarken, laubek@post10.tele.dk. Vogels uit Denemarken en Finland.

RIETGANS

gele halsband met 1 letter en 2 cijfers: Helmut Kruckenberg, Universität Osnabrück, AG-Gänseforschung, Up 'n Ackern 1, D-27283 Verden, kontakt@blessgans.de; www.blessgans.de. Vogels uit Duitsland en recent enkele Nederlandse (soms met zwarte halsband van Kolgans!).

KLEINE RIETGANS

blauwe halsband met 1 letter en 2 cijfers: Jesper Madsen, NERI, Frederiksborgvej 399, DK-4000 Roskilde, Denemarken, pinkfoot@dmu.dk. Vogels uit Denemarken; nieuwe vangst van 300 ind. voorjaar 2004, deels met groene kleurringen. Waarnemingen kunnen nu online worden aangeboden (<http://pinkfoot.dmu.dk>) mits in bezit van een waarnemerscode (eerst aanmelden!). Waarnemingen kunnen dan via internet worden ingestuurd en er kan direct worden gekeken (!) waar de vogel eerder is gezien vanaf moment dat de vogel is geringd. Life-history's zoals eerder verzonden zijn daarmee overbodig, tenzij u niet in het bezit bent van een computer. In dat geval gewoon via de post opsturen. Op de boven vermelde internetpagina tevens veel nieuws over de soort.

KOLGANS

zwarte (en gele/witte halsbanden) met 1 letter en 2 cijfers: Helmut

Kruckenberg, Universität Osnabrück, AG-Gänseforschung, adres zie Rietgans. Vogels uit Nederland, Duitsland en Engeland. Er is een excel-tabel beschikbaar om waarnemingen in te voeren en op te sturen (download op www.blessgans.de).

DWERGGANS

verschillende kleine kleurringen zonder inscriptie. Bo Fagerström, Dalgatan 10 S-824 42 Hudiksvall, Zweden, fagerstrons@telia.com. Vogels van herintroductieproject in Zweeds Lapland. Let op positie ringen (maak tekening).

GRAUWE GANS

blauwe halsband met 3 cijfers en/of letters: Leif Nilsson, Ekologihuset. S-223 62 Lund. Zweden, Leif.Nilsson@zoekol.lu.se; www.darwin.biol.lu.se/zoekologi/waterfowl/index.htm. Vogels uit Zweden en Noorwegen. Veel informatie op internet-pagina.

groene halsband met 1 letter en 2 cijfers of 3 letters (serie start met J, P, Z, V en X bijv. JAA): Berend Voslamber, SOVON, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubergen, greylag@sovon.nl; www.sovon.nl/onderzoek/, kijk onder grga. Vogels uit Nederland en België (X-serie). Zie ook www.stelkluut.nl voor vogels geringd in Zeeland (V-serie).

CANADESE GANS

gele pootring met 3 letters/cijfers: Olaf Geiter, Landweg 27, D-18196, Kavelstorf, ring@kanadagans.de; www.kanadagans.de. Vogels uit Duitsland. Zie ook Limosa 76: 47-48.

BRANDGANS

twee pootringen (diverse kleuren, elke poot één ring) met cijfer of letter of één pootring met letter/cijfercombinatie: Henk van der Jeugd, Zool. Lab, Postbus 14, 9750 AA Haren, h.p.van.der.jeugd@biol.rug.nl. Vogels van Gotland, Zweden. Bestandsformat beschikbaar voor digitaal opsturen gegevens (excel-tabel).

twee pootringen (links/rechts): mintgroen / wit; geel / wit; mintgroen / blauw of mintgroen / oranje met één letter of cijfer of 1,2 of 3 horizontale bandjes: Henk van der Jeugd, adres zie boven. Vogels uit de Pechora Delta, Rusland. Totaal 237 en 591 uit resp. 2002 en 2003; nieuwe grote vangst in 2004.

twee pootringen: mintgroen (links)/geel (rechts): met één letter of cijfer of 1,2 of 3 horizontale bandjes: Henk van der Jeugd, adres zie boven. Nieuw project met broedvogels van de Noordelijke Delta in Nederland, 146 adulte en 154 juveniele vogels gevangen op Hellegatsplaten, juli 2004.

ROTGANS

twee pootringen (diverse kleuren, elke poot één) met cijfer of letter: Bart Ebbing, Alterra, Antwoordnummer 313, 6700 WB Wageningen, goose.alterra@wur.nl. Vogels geringd in Nederland of Taimyr, Siberië. Klein aantal nieuwe ringen uit Taimyr, zomer 2004.

Waarnemingen van geringde ganzen of zwanen graag rechtstreeks naar het betreffende adres sturen. Vermeld bij waarnemingen altijd de ringgegevens, plaats (lieft met Amersfoort coördinaat uit de inventarisatieatlas, vermijd atlasblokken -kennen buitenlanders niet!), groeps grootte en het terreintype waar de vogels op foerageerden. Lees niet alleen de ring af maar probeer ook het eventuele aantal jongen of de status (gepaard, solitair) te achterhalen. De lijst geeft alleen de belangrijkste projecten, informeer bij SOVON (kees.koffijberg@sovon.nl) voor ringcombinaties die niet in de lijst staan. Een overzicht van alle kleurringprojecten (ook andere soorten) is te vinden op <http://www.cr-birding.be>.

Kees Koffijberg

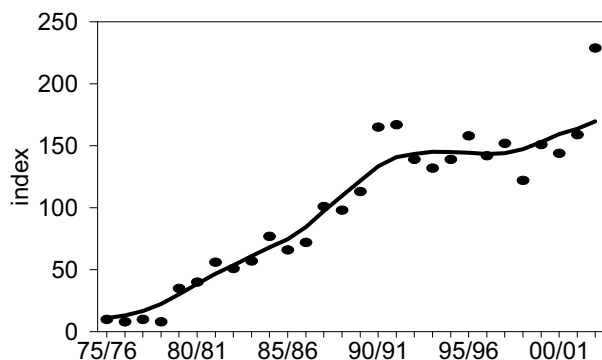
Aalscholver

Nadat vorige maand de Grote Zilverreiger als eerste van de vier "volgsoorten" aan bod is geweest is het deze maand de beurt aan de Aalscholver. Van deze beide soorten en ook van de Brandgans en de Bonte Strandloper zullen we maandelijks de waarnemingen van de telformulieren invoeren om er aandacht aan te kunnen besteden in de nieuwsbrief. Op het moment dat deze nieuwsbrief verschijnt zitten we midden in de piektijd voor de Aalscholver. In het meest recente seizoen waarvan de data momenteel beschikbaar zijn (2002/03) werden landelijk maximaal 36.000 Aal-

scholvers geteld in zowel september als oktober. Dit seizoensmaximum was opmerkelijk hoog en lag maar liefst 20% boven de maxima in de voorgaande seizoenen. Van november 2002 tot en met april 2003 waren de aantallen vrij stabiel (ca. 20.000). Omdat er bijvoorbeeld in maart al behoorlijke trek van Aalscholvers is zal het niet steeds dezelfde 20.000 vogels betreffen. In mei en juni 2003 werden 27.000 vogels geteld. Landelijk zijn de aantallen in 1986/87-2002/03 met zo'n 70% toegenomen. In de Zoete Rijkswateren (IJsselmeergebied, Randmeren, Grote Rivieren en

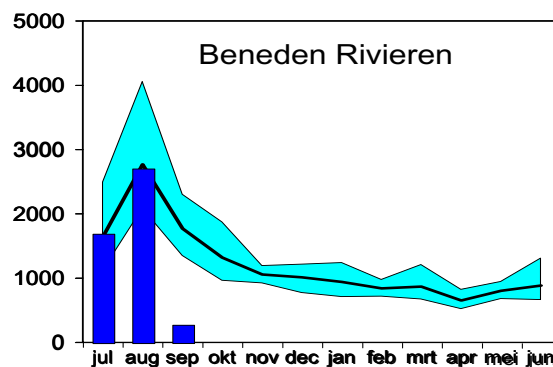
Beneden Rivierengebied) nam het aantal Aalscholwers in de tweede helft van de jaren zeventig en in de jaren tachtig spectaculair toe (figuur 1). In de jaren negentig stabiliseerden de aantallen. De veel hogere index in de Zoete Rijkswateren in het laatste seizoen is opvallend. De Nederlandse broedpopulatie was dat seizoen niet opvallend sterk gegroeid. Wellicht hadden de vogels een goed broedseizoen achter de rug in ons land of in Denemarken of Duitsland waar vandaan Aalscholwers ons land aandoen. Het watervogelseizoen is voor veel tellers nog maar net begonnen en het huidige overzicht is nog onvolledig. In het Beneden Rivierengebied zijn er al enkele duizenden gemeld in juli en augustus. De grootste aantallen werden gemeld uit het Volkerak (1700 in juli en 2200 in augustus). Kleinere concentraties zaten juli in het Gooimeer (511) en op Griend (394) en in augustus langs de Friese Waddenkust tussen Holwerd en Zwarte Haan (581)

Figuur 1. Aantalsontwikkeling van de Aalscholwer in de Zoete Rijkswateren in 1975/76 - 2002/03.

en in het Haringvliet (385). Figuur 2 geeft aan dat in het Beneden Rivierengebied vooral in juli-september flinke aantallen Aalscholwers aanwezig zijn. Ook in het Waddengebied zijn dit de beste maanden. De Randmeren kennen een ander seizoenspatroon met hoge aantallen van juli tot in oktober of zelfs november. Het rivierengebied valt op doordat dit de enige regio is waar het aantal in oktober hoger is dan in september. Na oktober worden ook hier de aantallen snel lager. Tot slot een overzichtje met de maximale aantallen voor de belangrijkste gebieden in het seizoen 2002/03 om aan te geven wat we in deze gebieden nog kunnen verwachten: IJsselmeer (22.000 in juli), Waddenzee (9200 in september), Markermeer (5600 in juni), IJssel (2300 in oktober), Grevelingen (1300 in september), Ketelmeer en Vossemeer (1100 in november) en Voordelta (1100 in mei).

Arjan Boele

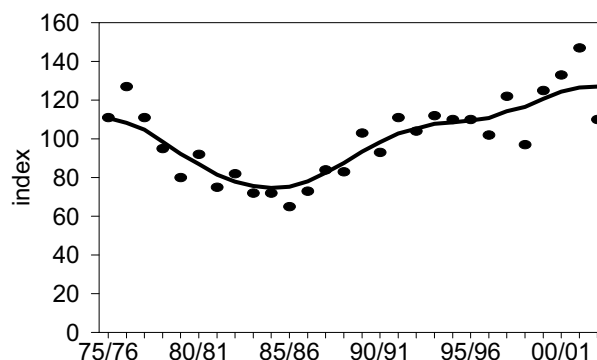
Figuur 2. Aantallen tot nu toe gemelde Aalscholwers in het Beneden Rivierengebied in het seizoen 2004/05 (balkjes) in vergelijking met de seizoenen 1998/99-2002/03 (minimale, maximale en gemiddelde aantallen).

Bonte Strandloper

Het is een vertrouwd beeld boven ons wad, wolken Bonte Strandlopers, tienduizenden tegelijk. Dit jaar is de Bonte Strandloper één van de volgsoorten. Van de afgelopen integrale telling valt nog weinig te zeggen. Ik weet dat Vlieland zo'n 54.000 ex. telde, Schiermonnikoog ruim 26.000, Balgzand bijna 12.000, Terschelling 10.000 en Blauwe Balg 11.000. Drie integrale tellingen op rij in september-november is een uitgelezen kans om de karakteristieke najaarspiek van de Bonte Strandloper in de Nederlandse Waddenzee op te vangen. De soort piekt doorgaans in september. Zo telde de Waddenzee in september 2002 305.000 bontjes, tegenover een langjarig gemiddeld seizoensmaximum van 290.000. Naast de grote najaarsaantallen in september-november kent de Waddenzee een duidelijke voorjaarspiek in maart-mei. Het seizoensverloop van de Bonte Strandloper in de Zoute Delta wijkt hier van af. Daar loopt het aantal bontjes in het najaar op om te pieken in december, waarna de aantallen over de periode maart-mei weer afnemen. Hier zijn de Wester- en Oosterschelde van groot belang met resp. ruim 46.000 in december 2002 en een kleine 44.000 in november 2002. De trend van de Bonte Strandloper is in Nederland overwegend positief en staat duidelijk onder invloed van de toenemende aantallen in de Nederlandse Waddenzee sinds halverwege jaren '80. In de Zoute Delta is de soort in dezelfde periode vrijwel gelijk gebleven in aantal, alhoewel de laatste jaren wel grotere aantallen worden gezien in met name de Wester- en Oosterschelde.

Tijdens de tellingen komen we drie ondersoorten tegen. Het gaat om de Noord-Europese en Russische ondersoort *Calidris alpina alpina*, welke veruit de talrijkste doortrekker is en hier overwintert. Uit IJsland, Groot-Brittannië en het Oostzeegebied komt de *C. a. schinzii*, die passeert op doortrek naar Zuid-Europa en West-Afrika. Dit doet ook de van Groenland afkomstige *C. a. arctica*. In tegenstelling tot de toenemende aantallen Bonte Strandlopers

in onze zoute wateren, nemen die in de Britse kustgebieden en de doortrekkers in Schleswig-Holstein af. Vooralsnog is het onduidelijk of dit mogelijk samenhangt met voedselomstandigheden (meer wormeneters nemen toe in Nederland) of mogelijk met klimaatveranderingen. Zo wijzen de Engelse collega's van de BTO erop dat de mildere omstandigheden van de laatste winters o.a. Steenlopers en Paarse Strandlopers in staat stellen noordelijker te overwinteren. Zo zijn de aantallen overwinterende Paarse Strandlopers in Noorwegen de laatste jaren toegenomen. De dichtstbijzijnde belangrijke broedplaatsen van de Bonte Strandloper zijn die in Denemarken. Echter, deze broedpopulatie is sterk afgenomen. Broedden er begin jaren '70 nog ruim 900 paren in Denemarken, in 2000-02 betrof dit nog zo'n 350 paren. De afname van de soort vertoont grote gelijkenis met die van broedende Kemphanen in Denemarken. De Deense collega's van de DOF denken dat o.a. naast klimatologische omstandigheden en een toegenomen predatiedruk van Bruine Kiekendief, Vos en nerts

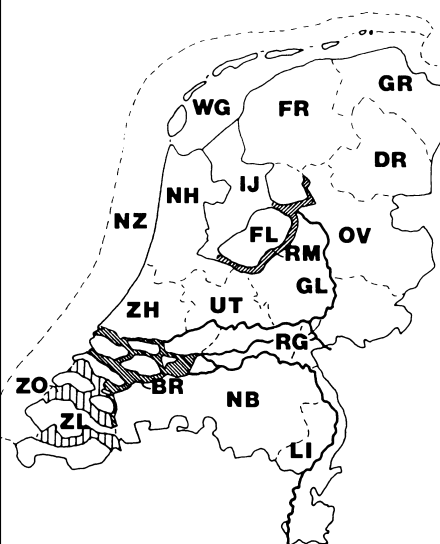
Figuur 3. Aantalsontwikkeling van de Bonte Strandloper in de Waddenzee in 1975/76 - 2002/03.

vooral stikstofdepositie de broedomstandigheden voor beide soorten negatief beïnvloedt met een snellere groei van de vegetatie, alhoewel van beide soorten onbekend is in welke mate ze hierop reageren.

Romke Kleefstra

Overzicht binnengekomen telformulieren 2004-2005 van de regio's waar de tellers via het antwoordnummer van SOVON de gegevens insturen.

regio	aantal gebieden	% binnengekomen t/m 30 september 2004							
		sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Waddengebied	222	30	0	0	0	0	0	0	0
Friesland	276	46	0	0	0	0	0	0	0
Groningen	111	6	0	0	0	0	0	0	0
Drenthe	89	26	0	0	0	0	0	0	0
Noord-Holland	100	47	0	0	0	0	0	0	0
Zuid-Holland	333	20	0	0	0	0	0	0	0
Utrecht	101	21	0	0	0	0	0	0	0
Flevoland	42	35	0	0	0	0	0	0	0
Gelderland	125	62	0	0	0	0	0	0	0
Noord-Brabant	94	5	0	0	0	0	0	0	0
Limburg & Limburgse Maas	109	49	0	0	0	0	0	0	0
Randmeren	41	24	0	0	0	0	0	0	0
Rijn (Waal-Rijn-IJssel)	135	50	0	0	0	0	0	0	0
Brabantse & Gelderse Maas	46	30	0	0	0	0	0	0	0
Beneden Rivieren	137	27	0	0	0	0	0	0	0

Watervogeltellingen

**projectcoördinatie
formulieren etc.
ganzen en zwanen**

Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
Kees Koffijberg (024-6848146, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijkse tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

- (ZO) Zoute Delta** Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
(NH) Noord-Holland Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Midwintertelling*, Kees Scharringa (023-5143152, cjgscharringac@hornbill.demon.nl)
(ZH) Zuid-Holland Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
(ZL) Zeeland vacant, *Midwintertelling* Gerard van Zuylen (0118-631744, gzu@zeeland.nl)
(FR) Friesland Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), *Midwintertelling* Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
(GR) Groningen Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), *Midwintertelling* Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
(DR) Drenthe Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl)
(FL) Flevoland Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
(OV) Overijssel Gerrit Gerritsen (038-4228122, gerritgerritsen@hetnet.nl)
(GL) Gelderland Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
(UT) Utrecht Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), *Midwintertelling* Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
(NB) Noord-Brabant Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* vacant
(Li) Limburg Ton Cuijpers (0475-551579, ajghcuijpers@hetnet.nl)
(WG) Waddengebied *Eilanden* Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Vaste wal Noord-Holland* Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), *Vaste wal Friesland* Sieds Boersma (zie Friesland), *Vaste wal Groningen* Kees Koffijberg (zie Groningen)
(RG) Grote Rivieren Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!
 Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 3 november 2004.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Beek-Ubbergen, 28-10-2004

De omstandigheden waren wat wisselend tijdens de afgelopen oktobertelling. Op zaterdag was het prima telweer, maar op zondag was het bijna overal regenachtig. De meeste tellers hebben gelukkig op zaterdag geteld. Elke dag komen hier de tellingen binnen maar het is nog te vroeg om al echte resultaten te geven. Regelmatig hoor ik van Michel Klemann (hij voert de volgsoorten in) grote aantallen Grote Zilverreigers langs komen (26 in de Deelen bijv) en dit is beslist een volgsoort waar we dit seizoen in de nieuwsbrief nog een keer aandacht aan besteden. Op het schrijfvlak is het nu ook topdrukte, we zijn druk bezig met het volgende jaarverslag over het seizoen 2002/03. Arjan Boele geeft in deze nieuwsbrief alvast een voorproefje met de trends in de Zoete Rijkswateren in de afgelopen 10 jaar. Een volgsoort waar in deze nieuwsbrief wel aandacht aan wordt besteed is de Brandgans, naast overwintenaar neemt deze soort ook steeds meer toe als broedvogel en overzomeraar. Ook in de Waddenzee zijn er een hoop ontwikkelingen gaande. Naast de afname van schelpdiereneters vindt daar ook een toename van de wormeneters plaats (zie een van de komende Limosa's). Bij de Drieteenstrandloper vertaald deze toename zich zelfs in recordaantallen bij de afgelopen septembertelling (zie de bijdrage van Romke). Of we deze toename echter nu zo moeten toejuichen is nog maar zeer de vraag. Er zijn aanwijzingen dat de grotere aantallen te ma-

ken hebben met de verzanding van het wad en de daarmee gepaard gaande verschuivingen in voedselbestanden. Ook in deze ontwikkelingen zou de kokkelvisserij wel eens een grote invloed kunnen hebben gehad, maar andere oorzaken zijn nog niet uit te sluiten. De al eerder aangekondigde atlas van de verspreiding van ganzen, zwanen en smienten in Nederland zit er nu echt aan te komen en de ganzentellers onder jullie zullen die binnenkort op de deurmat aantreffen. Hopelijk zal de atlas bijdragen aan een verstandig beleid ten aanzien van deze soorten waarvoor Nederland van groot internationaal belang is. Of het nu kokkelvisserij, de aanwijzing van vogelrichtlijngebieden of het ganzenbeleid is, de watervogeltellingen spelen in toenemende mate een hele belangrijke rol als betrouwbare bron van objectieve informatie over aantallen en trends.

Als laatste een hele goede novembertelling gewenst,

Marc van Roomen

ps Over het geautomatiseerd insturen van gegevens even geen nieuws, er wordt nog gestudeerd op een paar moeilijk te tackelen probleempjes, hopelijk kunnen we het licht voor insturen snel op groen zetten.

Nederland (binnenland):

13 november monitoringgebieden, Ganzen en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

18 dec monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
15 jan monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling en Midwintertelling
12 feb monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
12 ma monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
16 apr monitoringgebieden, telling Brandgans
7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden
18 juni selectie van monitoringgebieden

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

13 november integrale telling (9.56 hw),

Overige teldata voor dit seizoen

18 dec steekproeftelling (14.46 hw), ganzen en zwanentelling
15 jan integrale telling (13.25 hw)
12 feb steekproeftelling (12.30 hw), ganzen en zwanentelling
12 ma steekproeftelling (11.36 hw), ganzen en zwanentelling
16 apr steekproeftelling (13.35 hw), telling Brand- en Rotgans
7 mei telling Rotgans
14 mei integrale telling (12.44 hw)
11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

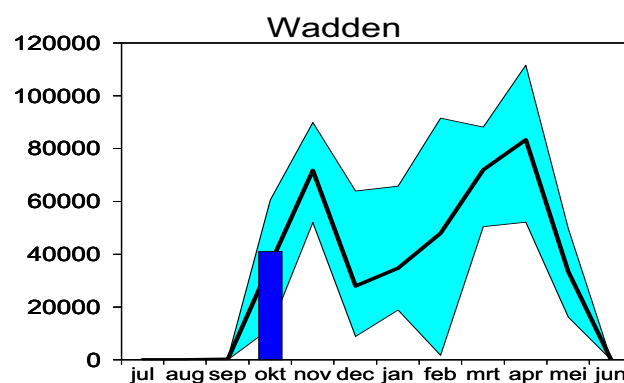
Ganzen en zwanen

Het ganzen en zwanenseizoen lijkt in volle hevigheid losgebarsten! Vooral Kol- en Brandganzen arriveerden begin oktober in grote aantallen. Op 4 oktober werd in het noordoosten van Groningen over een front van meer dan 50 km massale trek van Kolganzen geregistreerd. Alleen al de trekpost in de Eemshaven had in 9 uur tijds 21.000 vogels. Op dezelfde dag werden in Friesland de eerste grote aantallen aan de grond gezien. Op 2 oktober berichtten vogelaars in de omgeving van Rügen (Oost-Duitsland) geconcentreerde aankomst van tienduizenden Kollen. Het lijkt er dus op dat vroeg in het seizoen, en in hele korte tijd, al een belangrijk deel van de winterpopulatie is gearriveerd. De oktobertelling zou dan ook wel eens erg hoog kunnen uitvallen (maximum tot nu toe 108.000), temeer daar in de tweede oktoberweek ook in het midden en zuiden van het land al grote concentraties en op brede schaal trek werd gesignaleerd. Brandganzen arriveerden vooral juist voor de oktobertelling (9-11 okt.). Zoals uit de tot nu toe geregistreerde formulieren blijkt, gaat het ook bij die soort om grote aantallen voor de tijd van het jaar (zie figuur 1). Opvallend is vooral dat veel vogels ook al in het binnenland (ZW-Friesland, rivieren) verschenen. Wellicht dat door de vele stormvloeden eind september een groot deel van de kweldervegetatie dermate zout is geworden dat de vogels vooralsnog eerst naar binnendijkse graspercelen moesten uitwijken. Ook van Kleine Rietganzen werd begin oktober (vooral ook de 4e, tegelijk met de Kollen) veel trek opgemerkt; inmiddels bevinden zich in ZW-Friesland meer dan 15.000 vogels. Kleine Zwanen werden vanaf 2 oktober in groeiende aantallen op het fonteinkruid in het Lauwersmeer gezien. Hoewel de biomassa aan fonteinkruidknolletjes dit jaar erg hoog is, leek de aanwezigheid van de zwanen rond 22 oktober door toedoen van hoge waterstanden al over het hoogtepunt heen, en inmiddels worden ook elders in het land al veel vogels gezien (grote concentraties vooral op bietenresten in Noord-Friesland). Impressies van de broedresultaten zijn wisselend. Kleine Zwanen lijken in vergelijking met voorgaande jaren redelijk gebreed te hebben (wellicht meer dan 10% eerstejaars, maar grote variatie in afzonderlijke groepen); Kleine Rietgans matig (10% eerstejaars), Kolgans goed (25%), Brandgans slecht (<10%) en Rotgans onduidelijk. Bij de laatste soort is net als bij de Kleine Zwanen nog veel variatie (8-16%) in de verschillende groepen. Uiteraard geven deze cijfers slechts een eerste indicatie omdat juist in het begin en eind van het seizoen het aandeel eerstejaars vaak verschilt van het 'hoofdseizoen' (figuur 2).

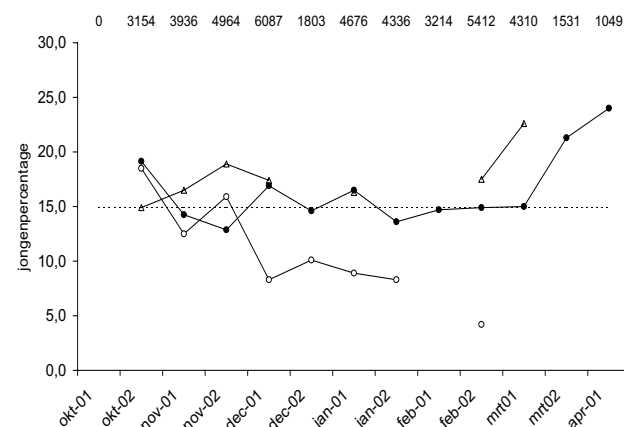
Velen van jullie zullen ook nieuwsgierig zijn hoe het nieuwe beleidskader t.a.v. Kolgans, Grauwe Gans en Smient in z'n werk gaat. Uiteindelijk blijkt nu dat het komende seizoen drie provincies (Overijssel, Gelderland, Limburg) van start

gaan het het systeem van foerageergebieden en gerichte verstoring (eventueel met ondersteunend afschot) daarbuiten. In de overige provincies blijft het beleid van het voorgaande seizoen van kracht: dus alleen verstoring/afschot op schade-gevoelige percelen (eerstejaars gras, wintergraan en vollegrondsgroente). Jacht tijdens de ochtendtrek of vanuit jachthutten is en blijft verboden.

Verder nog een **correctie** op het overzicht van kleuringprojecten in de laatste nieuwsbrief. Het email-adres van Henk van der Jeugd voor het melden van geringde Brandganzen is nu henk.vanderjeugd@ukgateway.net. Bij Kolgans werden bij de zwarte halsbanden alleen nog de letter-2 letter combinaties (A AA) genoemd. Zoals velen al hebben gezien: er zijn inmiddels ook letter en cijfer combinaties (A 11).

Figuur 1. Aantallen tot nu toe gemelde Brandganzen in het Waddengebied in het seizoen 2004/05 (balkjes) in vergelijking met de seizoenen 1998/99-2002/03 (minimale, maximale en gemiddelde aantallen).

Figuur 2. Veranderingen in jongenpercentage van Kolgans in de loop van 2003/2004 (per halve maand) in drie gebieden: omgeving Dollard incl. aangrenzend Duitsland (zwarte bolletjes), Friesland (driehoekjes) en Zeeuws-Vlaanderen (open bolletjes). De stippellijn geeft het gemiddelde over heel Nederland. Getallen boven de grafiek geven het aantal gecontroleerde vogels. Met dank aan Jan Kramer (Friesland) en Henk Castelijn (Zeeuws-Vlaanderen).

Trends in de Zoete Rijkswateren

De Zoete Rijkswateren omvatten de belangrijkste Nederlandse zoete oppervlaktewateren en bestaat uit de systemen:

IJsselmeergebied, Randmeren, stroomgebied Rijn, stroomgebied Maas en het Beneden Rivierengebied. Daarnaast zijn

Tabel 1. Trend over de periode 1993/94-2002/03 van een aantal karakteristieke soorten voor de Zoete Rijkswateren. De soorten zijn ingedeeld naar voedselgroep (p = plan-teneters; b = bodemfauna-eters; v = viseters). Trends: toename (+), stabiel (0), afname (-) en fluctuerend (f).

	voedsel	trend		voedsel	trend
Knobbelzwaan	p	+	Tafeleend	b	0
Kleine Zwaan	p	-	Kuifeend	b	0
Kolgans	p	+	Topper	b	-
Grauwe Gans	p	+	Brilduiker	b	0
Brandgans	p	+	Kievit	b	-
Nijlgans	p	+	Kokmeeuw	b+v	0
Smient	p	+	Dodaars	v	+
Krakeend	p	+	Fuut	v	0
Wintertaling	p	f	Aalscholver	v	0
Wilde Eend	p	0	Blauwe Reiger	v	0
Meerkoet	p	0	Nonnetje	v	f
Slobeend	b	0	Grote Zaagbek	v	f

er ook een aantal Rijkskanalen. Watervogeltellingen in veel van deze watersystemen kennen vaak al een lange traditie, denk bijvoorbeeld aan de rivierentellingen die al sinds het midden van de jaren zeventig plaatsvinden. Omdat de aantallen watervogels in deze watersystemen veelal worden gestuurd door de draagkracht (lees: de hoeveelheid beschikbaar voedsel) zijn vogels uitstekende indicatoren voor veranderingen in hun leefomgeving. Tussen 1975 en 1990 verdubbelden de aantallen watervogels in de Zoete Rijkswateren. Begin jaren negentig vlakke deze ontwikkeling af, en sindsdien is er een tendens tot stabilisatie of zelfs een lichte afname van het totaal aantal exemplaren. In tabel 1 wordt van 23 soorten waarvoor de Zoete Rijkswateren van groot belang zijn de trend over de laatste tien seizoenen gegeven. In de periode vanaf 1993/94 zijn “winnaars” vooral te vinden tussen de plantenetters. Van de 11 soorten plantenetters die in de tabel zijn opgenomen zijn er maar liefst zeven die een positieve trend vertonen. In alle zeven gevallen komt deze positieve trend overeen met het landelijke beeld. In de Zoete Rijkswateren is blijikbaar nog voldoende voedsel te vinden voor herbivoren. Bij Grauwe Gans en Nijlgans wordt de trend (mede) veroorzaakt door groei van de broedpopulatie in de Zoete Rijkswateren zelf en ook voor de Brandgans gaat dat inmiddels deels op want vooral in het

Beneden Rivierengebied zijn tegenwoordig ook in het zomerhalfjaar veel Brandganzen aanwezig. Met name in het Volkerak en Haringvliet neemt het aantal broedparen zeer sterk toe. In 2004 hebben daar bijna 2000 paren gebroed en waren er na het broedseizoen een kleine 10.000 Brandganzen aanwezig (H. van der Jeugd, nieuw met stip bij SOVON). In het volgende nummer van SOVON-Nieuws meer aandacht voor deze spectaculaire ontwikkeling. Van de zeven bodemfauna-eters (incl. Kokmeeuw, zie tabel) is er geen één die de laatste tien jaar nog is toegenomen. Twee soorten met een sterk negatieve trend zijn Topper en Kievit. Binnen Nederland is het IJsselmeer veruit het belangrijkste gebied voor Toppers. Lagere aantallen in dit gebied houden mogelijk verband met mildere winters en minder ijsvorming in het Oostzeegebied waardoor meer vogels daar zijn gaan overwinteren. Daarnaast mag een relatie worden verwacht met de afnemende biomassa aan driehoeksmosselen in het IJsselmeergebied. In de Zoete Rijkswateren pleisteren de meeste Kieviten langs het Haringvliet, de Lek, de IJssel en in de Gelderse Poort. Na een toename sinds 1975/76 namen de aantallen vanaf 1995/96 af. Dit is opmerkelijk aangezien er sinds 1996/97 geen koude, laat staan strenge, winters meer zijn geweest zodat Kieviten in principe juist langer en in hogere aantallen in ons land hadden kunnen blijven.

Er zijn geen viseters met een uitgesproken positieve of negatieve trend. De fluctuaties bij Grote Zaagbek en Nonnetje worden veroorzaakt doordat deze soorten sterk reageren op koude. Op de wat langere termijn nemen de aantallen van beide soorten af, mogelijk door een verslechtering van het voedselaanbod (spiering) in het IJsselmeergebied. Een andere reden kan zijn dat ook van deze twee soorten een groter aandeel noordelijk blijft overwinteren (vergelijk Topper). Een viseter die het wel goed doet, vooral langs de Grote Rivieren en in het Haringvliet, is de Dodaars. Deze ontwikkeling zou samen kunnen hangen met natuurontwikkeling aangezien Dodaarsen bij voorkeur op kleinschalige en ondiepe wateren foerageren en daar bovendien profiteren van het verhoogde aanbod kleine vis.

Arjan Boele

Wadden: recordaantal Drieteenstrandlopers in september

De tweede integrale watervogeltelling in de Waddenzee van dit seizoen hebben we net achter de rug of de derde staat alweer voor de deur. Evenals de telling in september verliep die in oktober onder gunstige omstandigheden. We hielden het droog, het zicht was goed en het tij was hoog. Op zowel Schiermonnikoog als Simonszand werden tellers verblijd met een Zeearend. In de volgende nieuwsbrief meer over de oktobertelling. De meeste resultaten van september zijn binnen en daarin valt op z'n minst één soort op: de Drieteenstrandloper. Van deze soort weten we dat de aantallen pieken tijdens de trek in mei en augustus. Zo werden in augustus 2000 en mei 2002 bijna 9.000 exemplaren geteld. Een extra telling in mei 2001 op Vlieland en De Richel leverde destijds al zo'n 8.700 'drieteentjes' op, wat de verwachting leek te bevestigen dat het aantal gedurende de

trek op zou kunnen lopen tot ruim 10.000 exemplaren in de Nederlandse Waddenzee. De afgelopen integrale september-telling in de Waddenzee gaat daar echter ruimschoots overheen en dat nog wel buiten de piek doortrekperiode! Het voorlopige overzicht indiceert alleen al zo'n 15.000 'drieteentjes' voor de Waddeneilanden! Uitschieter was Vlieland met 7.750 individuen, vrijwel alle op de Vliehors. Ook andere eilanden deden een flinke duit in de zak, zoals Schiermonnikoog met ruim 1.700, Griend en Terschelling (beide bijna 1.200), Texel (ca. 750), Simonszand en -rif (500), Engelsmanplaat/Rif (420) en Rottumerplaat (365). Eind juli van dit jaar troffen NIOZ-medewerkers al zo'n 800 'drieteentjes' aan op Griend, een aantal wat ze in de 17 jaar ervoor nimmer hadden aangetroffen. Eerder is al eens gewezen op het belang van Gemshoornwormpjes *Scolecopsis*

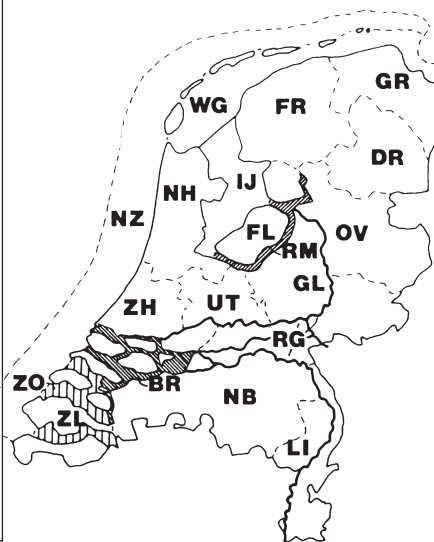
squamata als voedselbron voor Drieteenstrandlopers, maar de toename van bijv. Bulldozerkreeftjes *Urothoe poseidonis* (een garnaalachtige geleedpotige waarvan de toename kan duiden op verstoring van het ecosysteem) en Wapenwormpjes *Scoloplos armiger* (kortlevende kleine wormsoort die heeft geprofiteerd van de kokkelvisserij) op de wadplaten kan de Drieteenstrandloper in de kaart spelen (med. Theunis Piersma). Nu we zien dat in de Engelse kustgebieden Drieteenstrandlopers in aantal stabiel zijn, terwijl ze in het Duitse Waddengebied afnemen, lijkt de Nederlandse Waddenzee van steeds groter belang te worden voor

de soort. De verzanding van ons wad - met een toename van kleine kreeftjes en wormpjes als gevolg- lijkt voor de Drieteenstrandloper dus positief uit te pakken, een trend die past in de positieve trend die veel wormeneters als Bonte Strandloper, Zilverplevier en Rosse Grutto in de Nederlandse Waddenzee laten zien. Ook in november werden de laatste jaren verhoogde aantallen 'drieteentjes' gezien, het is vanzelfsprekend interessant om te zien wat de komende novembertelling gaat opleveren. Tel ze!

Romke Kleefstra

Overzicht binnengekomen telformulieren 2004-2005 van de regio's waar de tellers via het antwoordnummer van SOVON de gegevens insturen.

regio	aantal gebieden	% binnengekomen t/m 29 oktober 2004							
		sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Waddengebied	222	52	48	0	0	0	0	0	0
Friesland	276	68	66	0	0	0	0	0	0
Groningen	111	27	41	0	0	0	0	0	0
Drenthe	89	40	71	0	0	0	0	0	0
Noord-Holland	100	65	42	0	0	0	0	0	0
Zuid-Holland	333	27	40	0	0	0	0	0	0
Utrecht	101	37	26	0	0	0	0	0	0
Flevoland	42	78	40	0	0	0	0	0	0
Gelderland	125	71	52	0	0	0	0	0	0
Noord-Brabant	94	10	9	0	0	0	0	0	0
Limburg & Limburgse Maas	109	69	48	0	0	0	0	0	0
Randmeren	41	92	31	0	0	0	0	0	0
Rijn (Waal-Rijn-IJssel)	135	74	43	0	0	0	0	0	0
Brabantse & Gelderse Maas	46	60	34	0	0	0	0	0	0
Beneden Rivieren	137	53	19	0	0	0	0	0	0

Watervogeltellingen

projectcoördinatie Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
formulieren etc. Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
ganzen en zwanen Kees Koffijberg (024-6848146, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijkse tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

- (ZO) Zoute Delta** Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
- (NH) Noord-Holland** Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Midwintertelling*, Kees Scharringa (0251-362766, /06-24257451, k.scharringa@landschapnoordholland.nl)
- (ZH) Zuid-Holland** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
(ZL) Zeeland vacant, *Midwintertelling* Gerard van Zuylen (0118-631744, gzu@zeeland.nl)
- (FR) Friesland** Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), *Midwintertelling* Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
- (GR) Groningen** Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), *Midwintertelling* Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
- (DR) Drenthe** Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl)
- (FL) Flevoland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
- (OV) Overijssel** Gerrit Gerritsen (038-4228122, gerritgerritsen@hetnet.nl)
- (GL) Gelderland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
- (UT) Utrecht** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), *Midwintertelling* Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
- (NB) Noord-Brabant** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* vacant
- (Li) Limburg** Ton Cuijpers (0475-551579, aijhcuijpers@hetnet.nl)
- (WG) Waddengebied** *Eilanden* Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Vaste wal Noord-Holland* Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), *Vaste wal Friesland* Sieds Boersma (zie Friesland), *Vaste wal Groningen* Kees Koffijberg (zie Groningen)
- (RG) Grote Rivieren** Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!
 Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 4 december 2004.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Beek-Ubbergen, 3-12-2004

Een aantal van jullie heb ik gesproken op de SOVON dag op 27 november in Nijmegen. Het doet me altijd goed om zoveel enthousiasme en betrokkenheid te ervaren. Het was als vanouds weer druk en gezellig met mooie lezingen over o.a. de Rode Lijst, het PTT project en de Ganzenatlas. Nu de drukte van de landelijke dag achter de rug is kunnen we ons helemaal richten op de volgende watervogeltelling op 18 december waarna het jaar 2004 al weer op zijn eind loopt. Hopelijk werken de weergoden een beetje mee want de afgelopen week was het bar somber met veel mist en regen en dan is het met de korte dagen van nu niets gedaan. Tijdens de telling van november was het vooral de noordwesterstorm die het tellen bemoeilijkte. Romke doet in zijn stukje over de wadden verslag van de moeilijke maar wel spectaculaire telomstandigheden aldaar. Niet vaak komt het voor dat de kwelders grotendeels overstroomd zijn en het water tegen de (stuif)dijken staat. Veel wadvogels werden dan ook verderweg in het binnenland aangetroffen. Een leuke bijkomstigheid van de

storm was wel dat we meerdere Kleine Alken hadden in de duinen en op het strand. Maar ook in het binnenland was er genoeg te beleven. Zelf had ik voor het eerst Grote Zilverreigers in mijn telgebieden langs het Pannerdensch kanaal. In deze nieuwsbrief een update over de aantallen van deze volgsoort van dit seizoen. We zitten nu tijdens de oktober en novembertelling al boven de 200 exemplaren! Dan te bedenken dat 20 jaar geleden het aantal Grote Zilverreigers in Nederland op een hand te tellen was. Ook op het gebied van ganzen en zwanen vinden jullie in deze nieuwsbrief natuurlijk weer de laatste stand van zaken. Het is in deze maanden topdrukte voor de gantentellers, ringaflezers en ganzenvangers.

Ik wens jullie veel plezier en goed weer bij de komende telling en alvast prettige feestdagen en een goed uiteinde.

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

18 december monitoringgebieden, Ganzen en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

15 jan monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling en Midwintertelling
12 feb monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
12 ma monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
16 apr monitoringgebieden, telling Brandgans
7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden
18 juni selectie van monitoringgebieden

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

18 december steekproeftelling (14.46 hw), Ganzen en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

15 jan integrale telling (13.25 hw)
12 feb steekproeftelling (12.30 hw), ganzen en zwanentelling
12 ma steekproeftelling (11.36 hw), ganzen en zwanentelling
16 apr steekproeftelling (13.35 hw), telling Brand- en Rotgans
7 mei telling Rotgans
14 mei integrale telling (12.44 hw)
11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

Ganzen en zwanen

In tegenstelling tot oktober is er in november nauwelijks nog sprake geweest van grootschalige trekbewegingen, zelfs niet als gevolg van de kortdurende sneeuwval in het oosten van Duitsland rond 19 november (bij een ganzenbijeenkomst daar viel 10 cm sneeuw!). Alleen op 7 november, een fraaie dag met een lichte noordenwind, werd in heel Nederland massale trek van Kolganzen, Grauwe Ganzen en Brandganzen opgemerkt. Momenteel zijn vooral akkergebieden met bietenresten erg in trek, niet alleen bij traditionele bieten-eters, maar tegenwoordig ook bij een soort als Brandgans. Bij de november-telling zat aan de Groninger kust zelfs een groep van ruim 8.000 vogels op bietenresten. Een nadere blik leerde dat die vogels wel degelijk ook kleine stukjes suikerbiet bewerken en opeten. Ze zijn daar duidelijk minder handig in dat de grotere Grauwe Ganzen, maar kennelijk is het een aantrekkelijke voedselbron ten opzichte van gras. Deze ontwikkeling is betrekkelijk nieuw, en vormt mogelijk de start van een nieuwe traditie (en dus ook mogelijkheden nieuwe pleisterplaatsen te ontsluiten). Van de broedresultaten die we in de vorige nieuwsbrief meldden moeten in ieder geval Kleine Zwaan en Brandgans worden bijgesteld. Kleine Zwanen blijken aanzienlijk minder jongen te hebben dan aanvankelijk gedacht. Het aandeel eerstejaars ligt om en nabij de 8%, wat opnieuw betekent dat de totale populatie waarschijnlijk verder afgenomen zal zijn. Grote groepen concentreren zich op dit moment voornamelijk in Noord-Friesland en de Wieringermeer, op Texel en in de Flevopolders. Bij de Brandganzen heeft aankomst van nieuwe vogels eind oktober geleid tot duidelijk meer jongen. Het gaat dan waarschijnlijk voornamelijk om Russische vogels. Bij de Zweedse Gotlanders zijn dit jaar opnieuw weinig jongen grootgebracht. Steekproeven rond de Dollard, waar vooral Russen pleisteren, liggen nu rond de 20%. Brandganzen concentreren zich op dit moment

ook massaal rond het Lauwersmeer en in het zuidwesten van Friesland.

Rond het nieuwe beleidskader t.a.v. Kolganzen, Brandganzen en Smient is in de Tweede Kamer onlangs opnieuw een debat geweest. Er zijn moties ingediend (en aangenomen) om voor Nederland een plafond van 1,5 miljoen ganzen te hanteren. Daarnaast wordt in de moties bepleit om de regelingen t.a.v. de bejaging te versoepelen (ook schieten op overvliegende ganzen, omdat het onderscheid tussen overvliegende en op een perceel invallende ganzen te onduidelijk is!). Wie geïnteresseerd is in de discussie kan op <http://parlando.sdu.nl/> uitvoerige documentatie vinden. Kies na de startpagina voor de optie 'zoek uitgebreid' in de rechter-bovenhoek van het scherm, en geef vervolgens als trefwoord 'ganzen' en als datum '>1 oktober 2004' aan. De ganzen en smienten-atlas die door SOVON in opdracht van Vogelbescherming is gemaakt speelt in de discussies een belangrijke rol. In diverse provincies is er nog veel gesteggel over de aanwijzing van de foerageergebieden. De negen provincies die nu nog geen gebieden hebben aangewezen, hebben tot juni 2005 de tijd gekregen om de aanwijzing rond te krijgen. Nieuw is, dat er ook beweging zit in het beleid rond overzomerende ganzen. Ook hier zijn plannen in ontwikkeling om opvangmogelijkheden te creëren; wordt vervolgd in volgende nieuwsbrieven.

Goed nieuws voor de aflezers: inmiddels zijn er in ieder geval al in Friesland dankzij de inspanningen van de ganzenflappers al de nodige nieuwe kolgans-halsbanden aangelegd (ruim 90 stuks, M en O-serie met twee letters). Waarschijnlijk zullen deze vogels in de komende maanden over het hele land uitzwermen. Hopelijk gooit het grijze weer bij de komende telling geen roet in het eten!

Kees Koffijberg

Grote Zilverreigers nog steeds in de lift

In één van de eerdere nieuwsbrieven van dit seizoen werd al melding gemaakt van de almaar toenemende aantallen Grote Zilverreigers in ons land. Nu er een drietal watervogeltellingen (september t/m november) achter de rug zijn kunnen we kijken wat van die aantallen tijdens de tellingen is terug te vinden (figuur 1). In oktober werd het nieuwe maximum van inmiddels 222 vogels gemeld. Dit aantal zal ongetwijfeld nog verder oplopen, daar bijv. data uit het Lauwersmeer en de Biesbosch nog niet binnen zijn. De verwachting is dan ook dat in navolging van de afgelopen winters de aantallen in vrijwel elke maand opnieuw hoger zullen zijn dan in de voorgaande jaren.

Buiten de broedgevallen in de Oostvaardersplassen (43) zijn nu tevens 4-5 broedgevallen in de Wieden bekend geworden. Er bestaat een sterk vermoeden dat ook elders

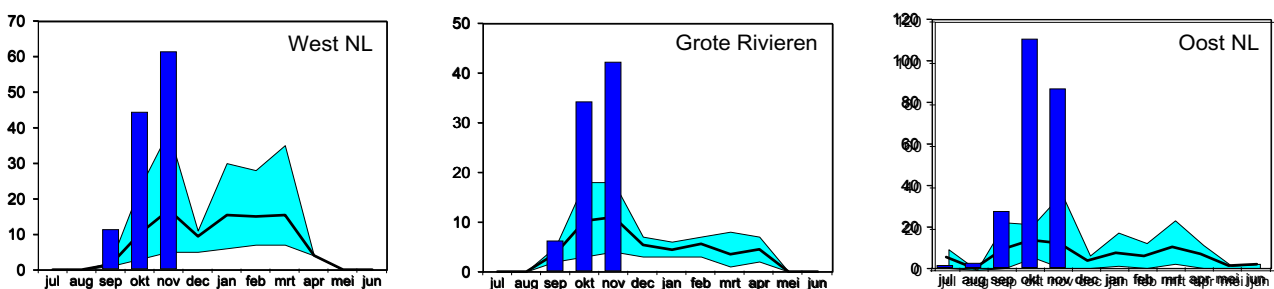
in het land inmiddels enkele vogels zullen broeden, maar daarover is tot dus ver geen melding binnengekomen. Stel dat alle bekende broedgevallen succesvol geweest zijn, dan zou de 'eigen' populatie inmiddels minimaal 150 vogels bedragen. Dat houdt in dat de 222 vogels die tot nu toe in oktober zijn binnengekomen grotendeels Nederlandse vogels zullen zijn. Uit ringaflezingen is bekend dat er in ieder geval ook vogels uit Frankrijk in het najaar onze kant op komen. Van de ruim 200 vogels in oktober werd het grootste aantal gezien in het oosten van het land. Grote aantallen werden gezien in Friesland met als maxima 14 in de petgaten van SBB bij Oldelamer en 26 in en rond de Deelen. In het Beneden Rivierengebied werden 14 vogels geteld op de gorzen tussen Stad aan 't Haringvliet en Middelharnis. Tenslotte werden 13 exemplaren geteld in Polder Hoek-oost. Ook

uit de maanden september en november zijn inmiddels wat grotere concentraties gemeld. Zo werden in september 14 gemeld langs de oostkust van het Ketelmeer en in november 12 bij het Brandemeer in Friesland en eveneens 12 langs de Nederrijn tussen Elst en Amerongen. In november staat de teller inmiddels op 199, maar hierbij dient vermeld te worden dat nog niet alle telgegevens binnen zijn. Wel lijken plaatselijk de vogels zich al wat te verspreiden over uitgestrekte weidegebieden, waardoor ze minder makkelijk te tellen zijn. Vroeg in het seizoen zitten veel van de aanwezige Grote Zilverreigers veel geconcentreerder bij plassen en poelen, terwijl ze in de winter als individuen verspreid langs sloten zitten. Een soort waar in het verleden hetzelfde voor gold als nu voor de Grote Zilverreiger is de Aalscholver. Bij deze soort is de groei er echter

duidelijk uit. Uit de tot nu toe binnengekomen formulieren lijkt het er sterk op dat in veel delen van het land de aantallen hetzelfde of geringer zijn dan in voorgaande jaren. Opmerkelijk zijn vooral de zeer geringe aantallen die tot nu toe in het Waddengebied zijn geteld. Hier worden 'normaal' zeker 10.000 vogels geteld, nu blijft de teller steken op circa 5.000. Daarnaast zijn de aantallen in het oosten van het land hoger dan in de afgelopen jaren. In september werden tot nu toe 2.000 Aalscholvers doorgegeven tegen normaal ongeveer 1.000.

Berend Voslamber

Figuur 1. Aantallen Grote Zilverreigers in het seizoen 2004/05 in vergelijking met de seizoenen 1998/99-2002/03 (gemiddelden, minima en maxima).

Wadden: oktoberkrenten, novemberweer en Sneeuwgorzen

De integrale telling van november ging gebukt onder tamelijk extreme weersomstandigheden. Een harde noordwester teisterde de kust en het tij was zeer hoog. Op Texel werden tellers geconfronteerd met een tij van 1.70 +NAP, op Schiermonnikoog was het tij ca 2.15 +NAP, terwijl hier +1.35 verwacht was. Platen als Hengst en Richel gingen volledig kopje onder of waren door de harde wind amper bereikbaar. Ook grote delen van de eilanden verdwenen onder water. De Vlieland Vliehors was niet te betreden, waardoor de telgroep zich genoodzaakt zag uit te wijken naar de zondag. Op Schiermonnikoog waren grote delen van de Oosterkwelder onbereikbaar. Het zelfde gold op Terschelling voor de Boschplaat. Op Ameland stonden het Nieuwlandsreid en De Hon blank. Vanzelfsprekend verdwenen ook de kwelders van Groningen en Friesland grotendeels onder water. Het zal zijn invloed hebben op de telresultaten. Op verschillende eilanden waren de aantallen steltlopers aan de lage kant (Griend, Vlieland, Texel, Rottumerplaat/-oog), elders konden ze niet volledig geteld worden (Schiermonnikoog, Terschelling). Alleen de tellers van Balgzand meldten voorlopig grote

aantallen van Bonte Strandloper, Kanoet en Scholekster. Vermoedelijk zijn veel steltlopers uitgeweken naar binnendijkse gebieden. Zo werden langs de Friese en Groningse kust, maar ook in de polder van Texel, veel steltlopers binnendijks gezien, zoals ca 5.000 Scholeksters in polder Wassenaar op Texel en ca 4.000 Scholeksters in de omgeving van Roptazijl. Ook Sneeuwgorzen werden tot zeker 3 km landinwaarts waargenomen, zoals een groep van 45 stuks nabij Oosternijkerk. Overigens lijken we te maken te hebben met een influx van deze soort. De maximaal aantallen die in de periode 1995-2004 in de Nederlandse Waddenzee in november werden vastgesteld liggen in de orde van grootte 1.000-1.250 stuks. Tijdens de afgelopen novembertelling werden alleen al op de Waddeneilanden ca. 2.000 Sneeuwgorzen geteld. Schiermonnikoog telde de meeste met 646 exemplaren, gevolgd door Ameland (490), Vlieland (402), waaronder een volledig wit exemplaar, Rottumerplaat (295) en Terschelling (280). Het is voorlopig onduidelijk tot in hoeverre deze influx te maken heeft met bijv. weersveranderingen en voedselaanbod elders in Europa.

Overigens telde de Waddeneilanden in oktober ook al meer Sneeuwgorzen dan gebruikelijk. Een onvolledig overzicht geeft een voorlopig totaal van bijna 200 exemplaren, terwijl het oktobermaximum voor de Nederlandse Waddenzee in 1995-2004 tot nu toe 164 bedroeg (1998). In oktober werden ook weer redelijk veel Kleine Zilverreigers gezien. Schiermonnikoog telde er 9, Terschelling 8, Texel 6 en Vlieland 1. Ook de meeste winterterritoria van Slechtvalken waren al bezet. Zo werden op zowel Texel als Terschelling 8 exemplaren vastgesteld, gevolgd door Schiermonnikoog (7), Vlieland

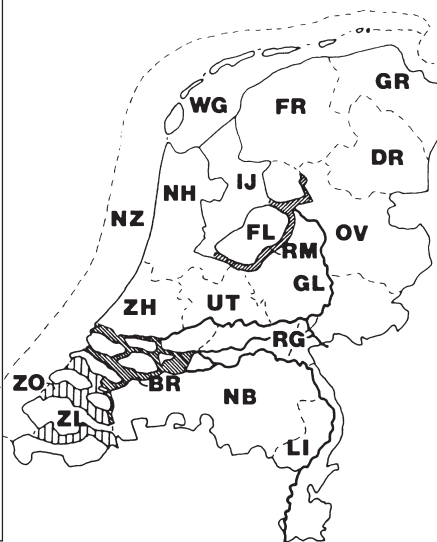
(3) en Simonsrif en Rottumeroog (beide 2). Zowel op Schiermonnikoog als op Simonszand werd een Zearend gezien, terwijl Texel nog een Visarend herbergde. Op Terschelling werd een foeragerende Blonde Tapuit op het strand waargenomen.

In december worden de steekproeftellingen uitgevoerd. In januari staat ons weer een integrale telling te wachten. Hopelijk dat het weer zich dan wat koest houdt.

Romke Kleefstra

Overzicht binnengekomen telformulieren 2004-2005 van de regio's waar de tellers via het antwoordnummer van SOVON de gegevens insturen.

regio	aantal gebieden	% binnengekomen t/m 29 oktober 2004							
		sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Waddengebied	222	64	70	41	0	0	0	0	0
Friesland	276	80	90	87	0	0	0	0	0
Groningen	111	33	54	49	0	0	0	0	0
Drenthe	89	40	79	85	0	0	0	0	0
Noord-Holland	100	71	66	47	0	0	0	0	0
Zuid-Holland	333	27	71	59	0	0	0	0	0
Utrecht	101	37	54	52	0	0	0	0	0
Flevoland	42	78	83	85	0	0	0	0	0
Gelderland	125	71	76	76	0	0	0	0	0
Noord-Brabant	94	18	64	66	0	0	0	0	0
Limburg & Limburgse Maas	109	77	86	83	0	0	0	0	0
Randmeren	41	92	31	31	0	0	0	0	0
Rijn (Waal-Rijn-IJssel)	135	79	79	75	0	0	0	0	0
Brabantse & Gelderse Maas	46	65	69	60	0	0	0	0	0
Beneden Rivieren	137	56	67	56	0	0	0	0	0

Watervogeltellingen

projectcoördinatie Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
formulieren etc. Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
ganzen en zwanen Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijkse tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

- (ZO) Zoute Delta** Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
- (NH) Noord-Holland** Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Midwintertelling*, Kees Scharringa (0251-362766, /06-24257451, k.scharringa@landschapnoordholland.nl)
- (ZH) Zuid-Holland** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
- (ZL) Zeeland** Gerard van Zuylen ad interim, *Midwintertelling* Gerard van Zuylen (0118-631744, gzu@zeeland.nl)
- (FR) Friesland** Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), *Midwintertelling* Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
- (GR) Groningen** Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), *Midwintertelling* Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
- (DR) Drenthe** Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl)
- (FL) Flevoland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
- (OV) Overijssel** Gerrit Gerritsen (038-4251753, gj.gerritsen@prv-overijssel.nl)
- (GL) Gelderland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
- (UT) Utrecht** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), *Midwintertelling* Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
- (NB) Noord-Brabant** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* vacant
- (LI) Limburg** Ton Cuijpers (0475-551579, aijhcuijpers@hetnet.nl)
- (WG) Waddengebied** *Eilanden* Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Vaste wal Noord-Holland* Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), *Vaste wal Friesland* Sieds Boersma (zie Friesland), *Vaste wal Groningen* Kees Koffijberg (zie Groningen)
- (RG) Grote Rivieren** Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!
 Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 5 januari 2005.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Beek-Ubbergen, 3-1-2005

Als deze nieuwsbrief wordt verzonden is het nieuwe jaar aangebroken en ik wil jullie dan ook vanaf deze plaats een heel goed 2005 toewensen met mooie vogelmomenten.

De komende telling in januari maakt deel uit van de midwintertelling en wel de 39^e die in Nederland zal plaats vinden. Gedurende deze telling worden zoveel mogelijk gebieden op alle soorten watervogels geteld. Eigenlijk organiseren we jaarlijks een soort atlasproject voor watervogels in de winter. Alleen al in Nederland doen er zo'n 1500 waarnemers mee, internationaal gaat het om vele duizenden tellers. De gebieden die al maandelijks worden geteld vormen natuurlijk de ruggengraat van de midwintertelling. Daarnaast worden nog een heel aantal aanvullende gebieden op alle soorten watervogels geteld of worden ganzen en zwanengebieden nu ook op de overige watervogelsoorten geteld.

Als prachtige binnenkomer van het nieuwe jaar kan ik met deze nieuwsbrief ook het startsein geven voor het digitaal insturen van de maandelijks telgegevens. Ga naar WWW.SOVON.NL waar je op de startpagina INVOER WATERVOGELTELLINGEN zult vinden. Met ingang van de

komende telling kunnen de telgegevens digitaal worden ingezonden. Ik hoop dat jullie zoveel mogelijk van deze nieuwe manier van insturen van telgegevens gebruik gaan maken omdat dit zowel jullie als ons werk zal besparen en een aantal extra mogelijkheden biedt. Zie de bijdrage van Erik, Dirk en Menno in deze nieuwsbrief maar ga vooral zelf kijken!! Mocht je niet van internet gebruik kunnen maken dan blijft het insturen van de telgegevens op formulier natuurlijk ook mogelijk. Het digitaal insturen van telgegevens geldt voorlopig alleen voor tellingen van de maandelijks gebieden. Het doorsturen van gegevens van de midwintertelling (gebieden die alleen in januari worden geteld) kan nog niet digitaal plaats vinden maar hopelijk op termijn wel. Naast de presentatie van het invoerprogramma in deze nieuwsbrief ook een bijdrage over de internationale zwanentelling van januari, de effecten van winterweer in januari en een influx van Velduilen in Friesland.

Of het nu bij streng of zacht winterweer is, ik hoop dat jullie veel plezier zullen beleven bij de komende telling,

Marc van Roomen

Geautomatiseerde invoer watervogelgegevens

Op de volgende pagina staat een collage van schermen die je tegen zult komen als je van de watervogelinvoer via internet gebruik gaat maken. Ga hiervoor naar www.SOVON.nl, waar op de openingspagina een link naar de invoerpagina voor de watervogeltellingen staat. Deze is ook te vinden via watervogels in het menu aan de linkerkant. We hebben getracht het allemaal zo

gebruiksvriendelijk mogelijk te maken, zonder dat er veel uitleg bij nodig is. Mocht je vragen hebben, lees dan eerst de toelichting die her en der te vinden is eens goed door. Als je er echt niet uitkomt mail dan naar Dirk.Zoetebier@SOVON.nl

Erik van Winden, Dirk Zoetebier & Menno Venema

Nederland (binnenland):

15 januari monitoringgebieden, Ganzen en zwanentelling & Midwintertelling!!!

Overige teldata voor dit seizoen

12 feb monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
12 ma monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
16 apr monitoringgebieden, telling Brandgans
7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden
18 juni selectie van monitoringgebieden

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

15 januari integrale telling (13.25 hw), Midwintertelling!!!

Overige teldata voor dit seizoen

12 feb steekproeftelling (12.30 hw), ganzen en zwanentelling
12 ma steekproeftelling (11.36 hw), ganzen en zwanentelling
16 apr steekproeftelling (13.35 hw), telling Brand- en Rotgans
7 mei telling Rotgans
14 mei integrale telling (12.44 hw)
11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

Welkom bij de online invoer van SOVON

BSP-nb	Watervogeltellingen	Persoonlijke gegevens	Uitloggen
	Tellingen	Telgebieden delen	Uitleg

Watervogeltellingen

gebiedscode	hoofdteller	gebied	2003 2004 >											
			7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
RG1132	MRMN01, M. van Roomen	Pannerdens kanaal, Waal - Angeren	10	x	16	19	16	13	18	12	ng	15	11	7
RG1151	MRMN01, M. van Roomen	Angeren - Huissen	12	x	12	17	16	14	16	22	ng	19	16	14
RG1152	MRMN01, M. van Roomen	Huissen - A. Sacharovbrug	9	x	10	8	14	14	14	13	ng	15	16	11

Formulier watervogeltellingen

Gebied: RG1132 Pannerdens kanaal, Waal - Angeren

Hoofdteller: MRMN01 M. van Roomen

Teller: MRMN01 M. van Roomen

Medeteller 1:

Medeteller 2:

Medeteller 3:

Datum en tijd: Dag: augustus 2003

Begintijd: :

Eindtijd: :

Telmethode: Te voet, Fiets, Auto, Boot, Vliegtuig, Anders, nl.

Volledigheid van telling: Volledig, Onvolledig Welk deel?, Niet geteld, Volledig geteld, maar geen vogels

Waterstand: Hoog, Normaal, Laag

Sneeuw: Geen, Plaatselijk, Overal

Formuliersoorten die eerder in dit gebied zijn waargenomen

eurung	soort	aantal	eurung	soort	aantal	eurung	soort	aantal
70	Dodaars		1730	Bergeend		4290	Meerkoet	
90	Fuut		1790	Smient		4500	Scholekster	
720	Aalscholver		1820	Krakeend		4930	Kievit	
1220	Blauwe Reiger		1840	Wintertaling		5190	Watersnip	
1520	Knobbelzwaan		1860	Wilde Eend		5320	Grutto	
1590	Kolgans		1869	Soepeend	5			
1610	Grauwe Gans		1940	Slobeeend	5			
1619	Soep-/Boerengans		2030	Kuifeend	5			
1660	Canadese gans		2230	Grote Zaagbek	5			
1700	Nijlgans		4240	Waterhoen				

Formuliersoorten die niet eerder in dit gebied zijn waargenomen

eurung	soort	aantal	eurung	soort	aantal	eur
20	Roodkeelduiker		2060	Eider		5
100	Roodhalsfuut		2130	Zwarte Zee-eend		5
110	Kuifduiker		2150	Grote Zee-eend		5
120	Geoorde Fuut		2180	Brilduiker		5
950	Roerdomp		2200	Nonnetje		5
1190	Kleine Zilverreiger		2210	Middelste Zaagbek		5

Overzicht telling

Gebied: RG1132, Pannerdens kanaal, Waal - Angeren

Hoofdteller: MRMN01, M. van Roomen

Teller: MRMN01, M. van Roomen

Datum en tijd: 12-9-2003 van 11:00 tot 12:00

Selectie: alle watervogelsoorten en extra soorten

Telomstandigheden: gunstig

Telmethode: op de fiets

Volledigheid van telling: volledig

Waterstand: laag

Sneeuw: geen

IJs: geen

Opmerking:

eurung	soort	aantal	eurung	soort	aantal	eurung	soort	aantal
70	Dodaars	9	1820	Krakeend	14	4290	Meerkoet	
720	Aalscholver	1	1840	Wintertaling	3	4930	Kievit	
1220	Blauwe Reiger	3	1860	Wilde Eend	99	5820	Kol	
1520	Knobbelzwaan	2	1869	Soepeend	14	5900	Sto	
1700	Nijlgans	52	2030	Kuifeend	13			
1760	Smient	10	4240	Waterhoen	1			

Tellingenoverzicht

Invoerscherm

Ingevoerde telling

Smient

Alle maanden

juli

augustus

september

oktober

november

december

Sommeer seizoenen

januari

februari

maart

april

mei

juni

Smient

Vanaf seizoen 2001/2002

NZ3342, Paal 22 - paal 24

NZ3343, Paal 24 - paal 26

NZ3344, Paal 26 - paal 28

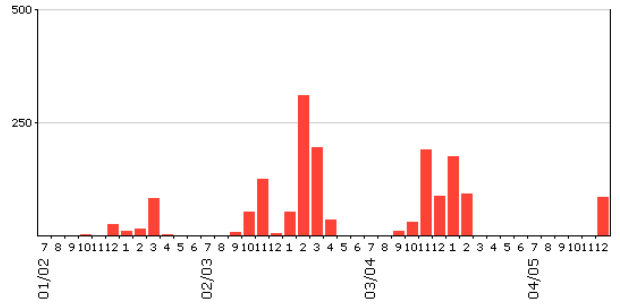
RG1132, Pannerdens kanaal, Waal - Angeren

RG1151, Angeren - Huissen

RG1152, Huissen - A. Sacharovbrug

Maak grafiek

Door de Shiftknop of de Ctrlknop ingedrukt te houden kunt u meerdere gebieden tegelijk selecteren.

Grafiekoptie

Januari 2001

Januari 2001

Januari 2001

Januari 2001

Januari 2001

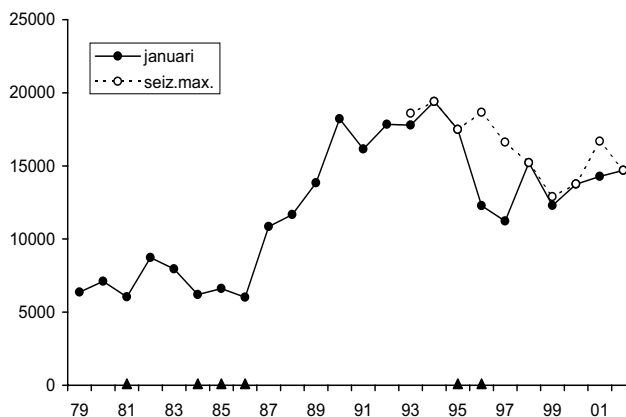
Januari 2001

De komende januaritelling staat wat betreft ganzen en zwanen speciaal in het teken van de internationale tellingen van Kleine- en Wilde Zwaan. Deze tellingen worden tegenwoordig eens in de vijf jaar georganiseerd door de *Swan Specialist Group* van Wetlands International, o.a. om *up-to-date* informatie te krijgen over de populatiegrootte. Bij Wilde Zwaan werd bij de eerste complete telling in 1995 duidelijk dat de populatie twee maal zo groot was dan tot dat moment verondersteld (59.000). Bij Kleine Zwaan is het populatieverloop door het geconcentreerde wintervoorkomen beter bekend. Echter ook bij die soort is zo'n grote internationale telling nodig om de populatiegrootte vast te stellen. Het is inmiddels algemeen bekend dat op grond van de Nederlandse tellingen het aantal Kleine Zwanen door verminderde reproductie sinds 1995 met 35-50% is gedaald (figuur 1). Cijfers van de internationale midwintertelling van Wetlands International laten echter een nog veel sterkere afname zien, die eerder lijkt te worden verklaard doordat in toenemende mate een deel van de vogels over het hoofd wordt gezien. De komende zwanentelling zal hopelijk duidelijk maken tot welk niveau de populatie inmiddels is gedaald. Gezien de magere broedresultaten van dit seizoen zal er in ieder geval geen sprake zijn van een nieuwe groei ten opzichte van voorgaande seizoenen.

Speciaal voor deze beide zwanensoorten willen we vragen, indien mogelijk, bij de opmerkingen op het formulier ook

het aantal volwassen vogels en eerstejaars op te schrijven. Dan ontstaat ook een beeld of de verdeling van succesvolle en niet-succesvolle vogels regionaal verschilt. Nieuws over andere soorten komt weer in de volgende nieuwsbrief.

Kees Koffijberg

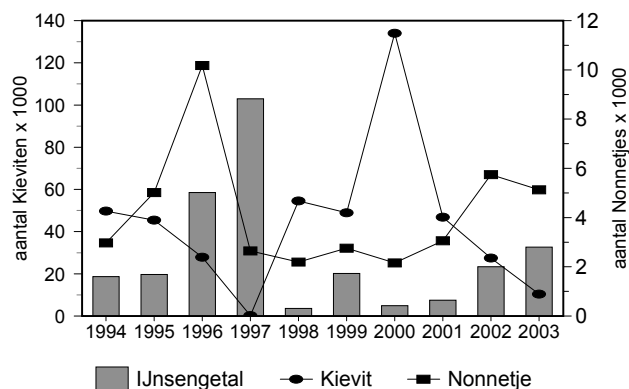

Figuur 1. Januaritellingen (vanaf 1979/80) en seizoensmaxima (vanaf 1993/94) van Kleine Zwanen in Nederland. Driehoekjes op de x-as geven de strenge winters.

Midwintertelling en winterweer

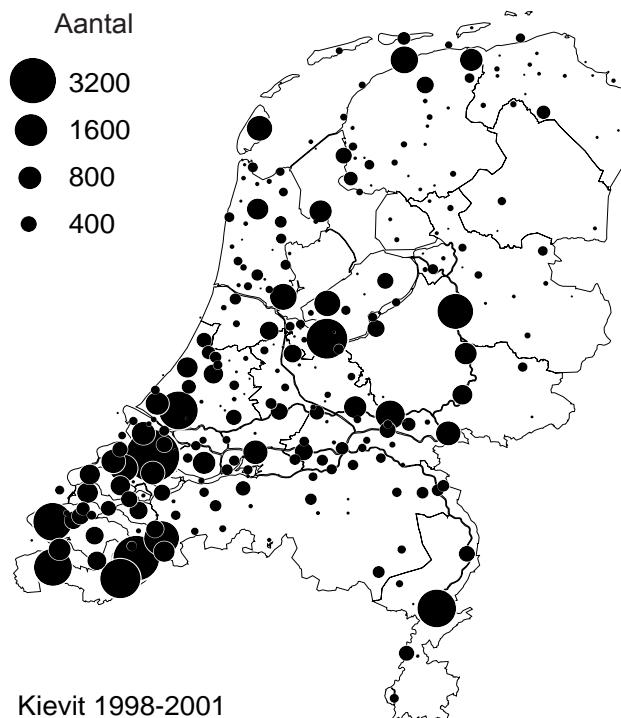
Jaarlijks stellen we in Nederland in januari ruim 4,5 miljoen watervogels vast, verdeeld over meer dan 100 watervogelsoorten. Hiermee slaan we internationaal zeker geen slecht figuur en kunnen we ons meten met o.a. het veel grotere Groot-Brittannië. Naast de soorten van de inheemse avifauna worden ook de exoten geteld. Het gaat daarbij tegenwoordig om zo'n 150 Zwarte Zwanen, 230 Indische Ganzen, ruim 6000 Canadese Ganzen en een kleine 9000 Nijlganzen. Maar ook de Muskuseenden, Carolinaeenden, Mandarijneenden en Rosse Stekelstaarten blijven, hoewel voorkomend in lagere aantallen, niet ongeteld. Hoewel je zou denken dat we na 38 midwintertellingen wel zo'n beetje weten wat er komen gaat is elke telling toch weer anders. Met name de strengheid van de winter kan een groot verschil uitmaken.

Een soort als de Kievit reageert zeer scherp op de

Figuur 1. De aantallen Kieviten en Nonnetjes in Nederland tijdens recente midwintertellingen en het ijsen-getal (hoe hoger de staaf, hoe kouder de winter).

temperatuur (figuur 1). Bij streng winterweer voorafgaand aan de midwintertelling zoals in 1996/97 verlaten alle Kieviten ons land terwijl er bij het uitblijven van enige vorst van betekenis nog meer dan 100.000 Kieviten aanwezig zijn (1999/2000).

Figuur 2. De verspreiding van de Kievit in Nederland tijdens midwintertellingen in zachte winters.

Bij midwintertellingen onder zachte tot normale weersomstandigheden wordt een ruime verspreiding bereikt met de meeste vogels in het zuidwesten van het land en langs de rivieren (figuur 2). Naast wegtrek zijn er juist ook soorten die met invallende vorst in grotere aantallen voorkomen. Het Nonnetje laat een influx zien bij toenemende koude (figuur 1). Het aantal Nonnetjes in januari 1997 was echter normaal terwijl er de twee weken voorafgaand aan de telling op de meeste dagen strenge vorst voorkwam. De vorst zorgde er voor dat al het binnenwater en zelfs het

Markermeer en IJsselmeer grotendeels dichtvroren, waardoor veel Nonnetjes werden gedwongen verder te trekken. Naast grote verschillen tussen jaren treden dit soort effecten natuurlijk ook meer geleidelijk op. Het zou zomaar kunnen dat we straks bij de 50^e midwintertelling een interessante graadmeter klimaatverandering bij elkaar hebben geteld!

Marc van Roomen

Velduil van Waddeneilanden naar Zuidwest-Friese meren?

Gelukkig staat ons weer een integrale telling van de Waddenzee te wachten en hopelijk dat de weergoden ons beter gezind zijn dan in november. In de vorige nieuwsbrief werd al even kort ingegaan op het enorme aantal Sneeuwgorzen tijdens die telling. Nog steeds zijn ze in grote getale aanwezig. Dat geldt niet voor de Velduil op de Waddeneilanden. Het voorlopige overzicht van de Waddeneilanden laat voor november slechts 1 exemplaar zien (Schiermonnikoog) en ook de laatste berichten melden weinig tot geen Velduilen op de eilanden. Verrassend is dat niet wanneer de aantallen die elders worden gezien in ogenschouw worden genomen. In grote delen van Friesland is sprake van een opvallende piek in de veldmuizenstand en op enkele plaatsen wordt zelfs over een muizenplaag gesproken, zoals rond het Koevordermeer, waar graslanden tot zwarte vlakten zijn omgewoeld en polderdijken werkelijk doordrenkt zijn met hollen. Een voorzichtige schatting voor het Zuidwest-Friese merengebied leidt tot zeker 40 Velduilen in november. Al-

leen al nabij het Koevordermeer bevond zich een slaapplaats met ruim 20 individuen en op de Witte en Zwarte Brekken werden nog eens 16 geteld. Ook in het Sneekermeregebied werden 8 exemplaren tegelijk waargenomen. Elders in Friesland dook de soort ook op, zoals in het Grote Wielengebied (ca. 10 exemplaren) en de Oude Venen (12 exemplaren). Daarnaast worden ook op de Friese en Groninger Waddenkust met grote regelmaat meerdere exemplaren waargenomen. Overigens heeft het aanbod aan muizen ook in de Friese contreien geleid tot eenzelfde opvallende presentie van Blauwe Kiekendieven. Of we tijdens de aanstaande Midwintertelling beide soorten weer terug mogen verwachten op de eilanden is nog maar de vraag. Opletten geblazen dus! Ook voor de tellers binnendijks!

Romke Kleefstra

Watervogeltellingen projectcoördinatie formulieren etc. ganzen en zwanen

Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijkse tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

(ZO) Zoute Delta	Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
(NH) Noord-Holland	Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> , Kees Scharringa (0251-362766, /06-24257451, k.scharringa@landschapnoordholland.nl)
(ZH) Zuid-Holland	Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
(ZL) Zeeland	Gerard van Zuylen ad interim, <i>Midwintertelling</i> Gerard van Zuylen (0118-631744, gzu@zeeland.nl)
(FR) Friesland	Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), <i>Midwintertelling</i> Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
(GR) Groningen	Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), <i>Midwintertelling</i> Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
(DR) Drenthe	Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl), <i>Midwintertelling</i> René Oosterhuis (0594-510102, reneoosterhuis@hetnet.nl)
(FL) Flevoland	Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
(OV) Overijssel	Gerrit Gerritsen (038-4251753, gj.gerritsen@prv-overijssel.nl)
(GL) Gelderland	Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
(UT) Utrecht	Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
(NB) Noord-Brabant	Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), <i>Midwintertelling</i> vacant
(Li) Limburg	Ton Cuijpers (0475-551579, ajghcuijpers@hetnet.nl)
(WG) Waddengebied	<i>Eilanden</i> Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), <i>Vaste wal Noord-Holland</i> Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), <i>Vaste wal Friesland</i> Sieds Boersma (zie Friesland), <i>Vaste wal Groningen</i> Kees Koffijberg (zie Groningen)
(RG) Grote Rivieren	Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!

Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 6 februari 2005.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Beek-Ubbergen, 28-1-2005

Het was op de meeste plaatsen prachtig weer tijdens de afgelopen midwintertelling. Vrijdag t/m zondag was het strakblauw en konden we onder een lekker zonnetje de telling uitvoeren (sommige plaatsen hadden last van ochtendmist). Tellers die nog op maandag op pad moesten hadden minder geluk want toen sloeg de regen weer toe en begon het harder te waaien. Je zal het net zien, wijzelf en de media raakten niet uitgepraat over het zachte winterweer in december en begin januari maar nu heeft het in de tweede helft van januari toch nog redelijk gevoren en ligt er op veel plekken sneeuw. Tot aan de midwintertelling was er nog niets aan de hand en het zou mij niet verbazen als we een recordaantal januari Kieviten bij elkaar hebben geteld. Op veel plaatsen waren grote groepen aanwezig. Op verschillende plaatsen in ZW-Nederland en ook in het Waddengebied werden zelfs al de eerste Grutto's gemeld. Mogelijk betreft het hier IJslandse Grutto's die dichterbij overwinteren dan 'onze' eigen broedvogels. De 'winterse' periode van nu heeft overigens geen opvallende wegtrek of influxen tot gevolg gehad. Maar dat weten we natuurlijk pas zeker na de komende februaritelling.

Het zal de meeste van jullie niet zijn ontgaan dat de kans om een Grote Zilverreiger te zien aanmerkelijk is toegenomen de laatste jaren. Naast dat we deze spectaculaire soort overdag tijdens de watervogeltellingen monitoren (volgsoort van dit seizoen) is er dit jaar ook extra aandacht aan slaaplaatstellingen besteed. De organisatoren van die telling laten in deze nieuwsbrief de eerste resultaten zien, waarvoor onze hartelijke dank. Het tellen van slaapplaatsen is een redelijk nieuwe activiteit die spannende aanvul-

lende informatie kan opleveren naast de reguliere tellingen van de (foerageer)gebieden overdag (voor de maarttelling kunnen de organisatoren nog nieuwe tellers gebruiken). In deze nieuwsbrief ook de laatste stand van zaken op het ganzen- en zwanenfront en een eerste impressie van de januari wad?dentelling. Helaas vond die telling onder nogal laag hoogwater plaats. In sommige wintermaanden heb je helaas niet veel keus bij het bepalen van de teldatum in getijdengebieden. Gelukkig konden toch nog veel gebieden voldoende goed worden geteld.

Als laatste maar zeker niet onbelangrijk zijn we zeer tevreden over de wijze waarop jullie de **geautomatiseerde invoer** zijn gaan gebruiken. Op dit moment zijn van **273 telgebieden (612.000 vogels)** de gegevens digitaal ingevoerd en ontvangen we positieve reacties op de mogelijkheden die het programma biedt. We krijgen ook constructieve suggesties voor verbeteringen die we zoveel mogelijk meteen doorvoeren. Niet alle kinderziektes zijn meteen opgelost maar we kunnen zonder meer van een succesvolle introductie spreken. Waarnemers die nog niet de stap hebben gezet kan ik dan ook met klem aanraden om eens in het programma te gaan neuzen (meld je aan via je pidcode en je krijgt een wachtwoord toegemailed) om je eerste tellingen digitaal in te sturen. Bedenk dat je de ingevoerde telling ook meteen digitaal naar je eigen PC kunt exporteren. Mocht je bepaalde vragen hebben over het programma laat het ons gerust weten.

Rest mij jullie een prettige februaritelling toe wensen en goed weer,

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

12 februari monitoringgebieden, Ganzen- en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

12 maart monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling
16 apr monitoringgebieden, telling Brandgans
7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden
18 juni selectie van monitoringgebieden

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

12 februari steekproeftelling (12.30 hw), ganzen- en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

12 ma steekproeftelling (11.36 hw), ganzen- en zwanentelling
16 apr steekproeftelling (13.35 hw), telling Brand- en Rotgans
7 mei telling Rotgans
14 mei integrale telling (12.44 hw)
11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

Ganzen en zwanen

Heel even leek de voorjaarsstemming van begin januari om te slaan naar een winters scenario, maar als we de weersvoorspellingen mogen geloven, dan zal begin februari de temperatuur omhoog gaan en de vorstgrens overdag tot in Polen en Midden-Zweden opschuiven. Rond nieuwjaar was er door het zachte weer een massale exodus van Kolganzen te zien. In het Rheiderland, net over de grens bij de Dollard nam het aantal tussen kerst en de eerste week van januari met een factor 10 toe (tot 40.000), waaronder diverse vogels van de 100 halsbanden die 1-2 maanden eerder in Friesland waren aangelegd. In Brandenburg, oostelijk Duitsland, arriveerden begin januari eveneens al grote aantallen. Hoewel daar nu veel sneeuw is gevallen (plaatselijk 10-20 cm) lijkt het er niet op dat deze ganzen zijn teruggekomen. In Midden-Nederland werd op beperkte schaal zuidwaartse trek opgemerkt, maar ook hier lijkt van grootschalige vorst-trek geen sprake. Vroege wegtrek in milde winters, zoals nu waargenomen bij Kolganzen, lijkt bij een aantal soorten steeds gewoner te worden. Zoals in de kleine zwanen-nieuwsbrief van Wim Tijsen viel te lezen, hebben onderzoekers van het NIOO op grond van gegevens van de gele halsbanden becijferd dat de wegtrek van Nederland naar Duitsland in de afgelopen 15 jaar met een maand is vervroegd. Dat uit zich vooral in een toename van aantallen langs de rivieren de Eems en Elbe, waar grote aantallen zwanen zich o.a. te goed doen aan koolzaadvelden (die in Duitsland veel uitgebreider voorkomen dan bij ons). Een andere soort die het bij ons rond de jaarwisseling al voor gezien hield is de Kleine Rietgans. Van de 11.000 vogels die eind december nog in Zuidwest-Friesland aanwezig waren, zijn er op dit moment (eind januari) nog maar 300 over. De sterke wegtrek van Kleine Rietganzen vanuit Vlaanderen die eind december

en begin januari langs de Zeeuwse- en Zuid-Hollandse werd gezien is geheel aan Friesland voorbijgegaan; waarschijnlijk vliegen deze vogels direct naar de Deense winter- en voorjaarspleisterplaatsen. Naar nu blijkt op grond van de laatste internationale telling half november, is de populatie Kleine Rietganzen vermoedelijk iets groter (45-50.000) dan tot dusverre aangenomen. Verder nieuws is nog te melden van de afgelopen zomer nieuw geringde Brandganzen op de Helle-gatsplaten (zie ook Sovon-Nieuws 17: 7). Op grond van de waarnemingen die tot dusverre bij Henk van der Jeugd zijn binnengekomen hebben nog maar twee vogels het gewaagd ver buiten de Delta (in dit geval naar Friesland) te komen; alle andere waarnemingen komen uit een gebied rond zo'n 50 km van de ringplek. Wellicht dat de komende maanden, als de overwinterende Brandganzen gaandeweg uit de Delta vertrekken, meer vogels in de rest van het land opduiken. Deze Brandganzen zijn te herkennen aan de mint/gele kleur-ingencombinatie. Waarnemingen kunnen naar Henk van der Jeugd (henk.vanderjeugd@ukgateway.net).

Invoering van het nieuwe beleidskader rond de opvang van ganzen in Limburg, Gelderland en Overijssel levert wisselende geluiden op. Van sommige gebieden wordt weinig verstoring gemeld, elders lijken ganzen plaatselijk ook in de opvanggebieden verjaagd te worden, hetzij door jacht (op bijv. hazen), hetzij door vogelverschrikkers. Met name uit Friesland komen ook berichten over ganzenjacht tijdens de ochtendtrek van de slaapplekken. De meeste provincies werken momenteel nog aan definitieve begrenzing van de opvanggebieden. Begin volgend seizoen moeten alle provincies hun opvanggebieden definitief hebben aangemeld.

Kees Koffijberg

Simultaantellingen slaapplekken Grote Zilverreiger

In het seizoen 2003/2004 is een groepje ganzen- en zwanentellers (John van Dort, André de Hamer, Martin Poot, Bernard Roelen en Eric van der Velde) begonnen met het opsporen en tellen van slaapplekken van Grote Zilverreigers nabij hun telgebieden in West-Utrecht. Dit leverde bijvoorbeeld in Botshol en de Nieuwkoopse Plassen tientallen slapende vogels op. In het najaar van 2004 zijn ze ook in andere delen van het land slaapplekken gaan zoeken en tellen. Op 11 december hebben ze vervolgens de eerste simultaantelling georganiseerd. Ondanks een korte voorbereidingstijd, het feit dat grote delen van het land ongeteld bleven en het slechte zicht die avond door mist werden er 212 vogels geteld op 12 slaapplekken. In de weken volgend op deze telling werden nog meer slaapplekken en tellers gevonden en in het weekend van de midwintertelling werd opnieuw een slaapplekstelling georganiseerd. Dit keer werd er op 34 locaties geteld met in totaal maar liefst 445 Grote Zilverreigers. Op de 26 bezette slaapplekken kwamen tussen de 3 en 58 (!) Grote Zilverreigers slapen. De grootste slaap-

plaatsen waren gelegen in Utrecht (Botshol 58), Zuid-Holland (Lekkerkerk 53, Sliedrechtse Biesbosch 40 en Nieuwkoopse Plassen 32), Friesland (Brandmeer 38) en Groningen (Veenhuizerstukken 31). Vrijwel overal zijn de aantallen die op de slaapplekken verschijnen hoger dan op grond van gebiedstellingen gedacht wordt. Hoewel het grote, witte vogels zijn kunnen Grote Zilverreigers verrassend onopvallend zijn als ze bijvoorbeeld in slootjes foerageren. Vooral op de grotere slaapplekken wordt vaak voor verzameld in een nabijgelegen, voedselrijke polder. Dit zijn meestal plekken waar overdag ook al meerdere vogels rondlopen. Door deze vogels in de gaten te houden is het goed mogelijk de slaapplek te ontdekken. Veel slaapplekken bevinden zich in de buurt van aalscholverslaapplekken. Vaak wordt geslapen in elzenbosjes, jonge berkenbosjes of andere moerasbosjes. De meeste vogels komen de eerste 20 minuten na zonsondergang binnen, al kunnen de vogels ook pas 40 minuten na zonsondergang invallen. Slaapplekstellingen en de watervogeltellingen overdag kunnen elkaar goed aan-

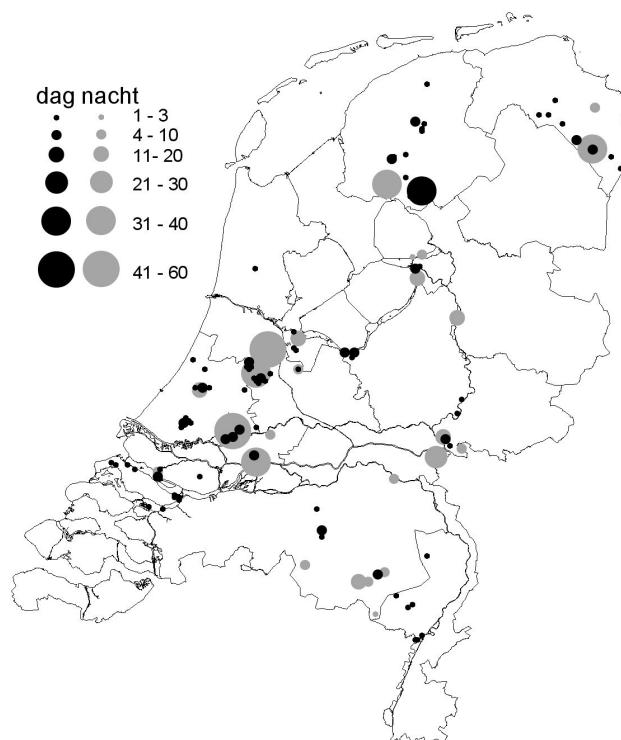

vullen. Met de tellingen overdag worden de foerageergebieden in kaart gebracht en met de slaapplaatsstellingen de plekken waar gezamenlijk de nacht wordt doorgebracht. In figuur 1 worden zowel slaapplaatsen als overdag waargenomen vogels weergegeven. Voor het aantal pleisterende vogels is gekozen voor het maximum per telgebied in december en januari omdat er nog relatief weinig januari-tellingen beschikbaar zijn. Bovendien zijn er geen aanwijzingen dat veel vogels zich in deze maand verplaatst hebben (verplaatsingen vinden wel plaats tijdens strenge vorst). In december zijn er nu 191 vogels gemeld in 66 telgebieden en in januari 140 vogels in 39 gebieden. De grootste dagconcentraties zijn gemeld in Polder Oldelamer ten oosten van het Tjeukemeer (38 in januari), Polder Hoek-west en oost en nabij Berkenwoude in de Krimpenerwaard (resp. 10, 8 en 7 in december), Arkemheen-noord (9 in december) en Veenhuizerstukken (9 in december). Verder waren er nog elf gebieden met 5-6 exemplaren.

Het is opvallend dat vrij veel vogels overdag op ruime afstand van de nu bekende slaapplaatsen zijn gezien. Hoewel vogels mogelijk forse afstanden naar de slaapplaats kunnen overbruggen foerageren de meeste waarschijnlijk binnen 10-15 kilometer van de slaapplaats. Het is dan ook waarschijnlijk dat er nog slaapplaatsen te vinden zijn in bijvoorbeeld Friesland (bijv. Oude Venen, de Deelen, Sneekmeer), Gelderland (Polder Arkemheen, IJssel), Zuid-Holland (Akerdijkse Plassen), de noordelijke Delta (omgeving Hellegatsplaten), Brabant (Kampina) en Limburg (De Bannen bij Nederweert en Maasplassen). Verder zijn er momenteel geen tellingen beschikbaar uit de Oostvaardersplassen en het Lauwersmeer, ook daar zijn slaapplaatsen te verwachten. Het lijkt er dus sterk op dat er momenteel meer dan 500 Grote Zilverreigers in Nederland rondstappen. Het is niet duidelijk hoe groot het aandeel 'buitenlandse' vogels is. Dat er 's winters ook wel buitenlandse Grote Zilverreigers in ons land pleisteren blijkt bijvoorbeeld uit een ringaflezing van een als nestjong geringde vogel uit Nantes (Frankrijk). Dit exemplaar werd in juli 2003 en januari 2004 gezien in de Delta en in oktober-november 2004 in De Wilck, Zuid-Holland (Adri de Groot, www.vogeldagboek.nl).

In het weekend van 5 en 6 maart zal de derde en laatste slaapplaatsstelling van dit seizoen plaatsvinden om nog meer duidelijkheid te krijgen over de populatiegrootte. Hierbij zijn nieuwe slaapplaatsen natuurlijk meer dan welkom! Heb je zin een slaapplaats op te zoeken, ken je er misschien één die niet op de kaart staat of heb je andere interessante informatie neem dan contact op met John van Dort (jvandort@freeler.nl, 071 - 512 8947). Tot slot willen we alle slaapplaatsstellers van harte bedanken voor hun enthousiaste medewerking.

Arjan Boele & John van Dort

Figuur 1. Aantal Grote Zilverreigers op 26 slaapplaatsen op 15/16 januari (gegevens John van Dort e.a., zie tekst) en overdag (maximum per telgebied in de telweekenden van 18/19 december 2004 en 15/16 januari 2005).

Wadden: laag tij en wisselende indrukken

Tijdens de afgelopen Midwintertelling waren de weersomstandigheden prima. Rustig, zonnig weer, kraakhelder en dus goed zicht. Een heel verschil met de stormachtige integrale telling met extreem hoog tij in november. Tijdens de afgelopen telling was het tij echter juist vrij laag en dat speelde menig telgroep parten. Zo lukte het de Texel-ploeg niet de Hengst te tellen, terwijl hier vanaf Vlieland wel groepen overtuigende steltlopers werden waargenomen. Rond Griend bleef dusdanig veel Wad droog dat veel vogels niet naar het eiland kwamen en niet geteld konden worden. Dergelijke berichten komen ook van de Friese Waddenkust; veel vogels zaten ver weg op het Wad of ze zaten verscholen achter de rijdsdammen. Ten zuiden van de Balg op Schier-

monnikoog bleef door het lage tij een plaat droog liggen, waar een onbekend aantal steltlopers verbleef. Toch telde men ruim 78.000 vogels op Schiermonnikoog wat beduidend meer is dan het januari-gemiddelde van 56.000 over de afgelopen 15 jaar.

De tellers van Ameland, Engelsmanplaat/Rif, Vlieland, Richel en Terschelling ondervonden relatief weinig problemen met het lage tij. Op Vlieland en de Richel waren de aantallen wel opmerkelijk laag, vermoedelijk samenhangend met de 'droge' situatie rond Griend en Hengst. Opvallend waren de grote aantallen meeuwen en Eiders langs het Vlielandse Noordzeestrand. Men telde zo'n 7000 Eiders en 18000 Zilvermeeuwen die druk foerageerden op *Ensis*

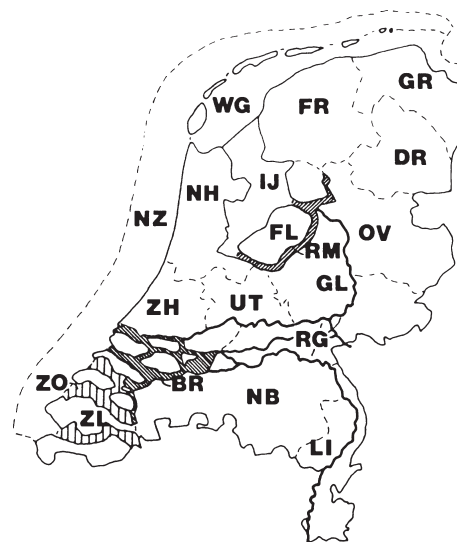
dat massaal bleek te zijn aangespoeld. Ook was het eiland nog goed voor een kleine 2000 Drieteenstrandlopers, waarvan men er op Terschelling ruim 2200 telde. Ook hier hielden zich grote aantallen meeuwen en Eiders op voor de Noordzeekust, foeragerend op *Ensis*. Opvallend is ook het aantal Smienten dat men op Terschelling telde: zo'n 15.000 stuks. De Amelander telploeg telde relatief weinig Scholteksters, circa 12000 exemplaren, waarvan er op Terschelling en Schiermonnikoog redelijk veel werden geteld met resp.

16000 en 18000. Van de 'sneeuwgorzeninvasie' is weinig overgebleven. De vastgestelde groepen waren klein, met totalen van circa 45 op Vlieland en 30 op Schiermonnikoog. Al met al verliep de Midwintertelling in het Waddengebied dus niet zonder problemen en de indrukken per eiland wisselen sterk. In de komende nieuwsbrieven meer over de afgelopen integrale tellingen!

Romke Kleefstra

tekening Awie de Zwart

**Watervogeltellingen
projectcoördinatie
formulieren etc.
ganzen en zwanen**

Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijkse tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

- (ZO) Zoute Delta** Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
- (NH) Noord-Holland** Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Midwintertelling*, Kees Scharringa (0251-362766, /06-24257451, k.scharringa@landschapnoordholland.nl)
- (ZH) Zuid-Holland** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
- (ZL) Zeeland** Jan-Willem Vergeer (024 6848137, jan-willem.vergeer@sovon.nl)
- (FR) Friesland** Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), *Midwintertelling* Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
- (GR) Groningen** Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), *Midwintertelling* Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
- (DR) Drenthe** Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl), *Midwintertelling* René Oosterhuis (0594-510102, reneoosterhuis@hetnet.nl)
- (FL) Flevoland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
- (OV) Overijssel** Gerrit Gerritsen (038-4251753, gj.gerritsen@prv-overijssel.nl)
- (GL) Gelderland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
- (UT) Utrecht** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), *Midwintertelling* Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
- (NB) Noord-Brabant** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* vacant
- (Li) Limburg** Ton Cuijpers (0475-551579, ajghcuijpers@hetnet.nl)
- (WG) Waddengebied** *Eilanden* Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Vaste wal Noord-Holland* Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), *Vaste wal Friesland* Sieds Boersma (zie Friesland), *Vaste wal Groningen* Kees Koffijberg (zie Groningen)
- (RG) Grote Rivieren** Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!

Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 7 maart 2005.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste mensen,

Beek-Ubbergen, 25-2-2005

In de 14 jaar dan we hier nu met de organisatie van de watervogeltellingen bezig zijn is het niet voorgekomen dat jullie zoveel opmerkingen over het slechte weer hebben gemaakt. Nu was het ook wel zeer slecht tijdens de afgelopen februari telling, Niet alleen regende het aan één stuk door, er was ook nog eens een sneoïharde wind. Kortom verre van ideaal telweer en petje af voor diegene die de elementen hebben getrotseerd en nog een droog moment hebben weten te vinden. Het percentage niet getelde gebieden zal deze keer wel iets hoger uitvallen als gebruikelijk. Weer of geen weer, de eerst Grutto's waren deze telling weer teruggekeerd op een aantal voorverzamelplaatsen. Met name in het zuidwesten en westen van het land werden kleine groepjes opgemerkt. Nu bij de komende maarttelling zullen al veel meer exemplaren aanwezig zijn en kunnen meer waarnemers genieten van deze bringer van het voorjaar. De maart telling staat ook in het teken van de internationale Brandganstelling. In de bijdrage van Kees kun je alles lezen over de aantallen dit seizoen en de aantalsontwikkeling op lange termijn. Nederland is voor Brandganzen verreweg het belangrijkste overwinteringsgebied in NW-Europa en met de komende maarttelling leveren we een belangrijke bijdrage aan de internationale telling. Bij Aalscholvers is het percentage overwinteraars van de internationale populatie meer bescheiden, van deze soort zitten hier

de grootste aantallen in de nazomer en het broedseizoen. Maar ook in de winter verblijft hier nog zo'n 8% van de internationale populatie (zie de bijdrage van Arjan). Ook de zoute wateren zijn present in deze nieuwsbrief met een update voor volgsort Bonte Strandloper. Het Bontje is in de Waddenzee meer een doortrekker dan een overwinteraar waarvan nu met de maarttelling de aantallen weer flink zullen toenemen, in de Delta is deze strandloper wel een typische overwinteraar. Achterop staat weer het overzicht van binnengekomen formulieren. Naast de papieren formulieren is hier nu ook het digitaal insturen in verwerkt. Op dit moment zijn **620** tellingen digitaal doorgegeven. Ga zo door en voor twijfelaars die nog afwachten, zet de stap (mail michel.klemann@sovon.nl bij vragen)! Sommige van jullie die digitaal insturen zullen zich misschien afvragen waarom we ook nog formulieren toesturen? Dat heeft te maken met twee naast elkaar bestaande systemen die we nog moeten koppelen. Ook wij willen graag de papierwinkel beperken (bomen sparen) en binnenkort gaan we jullie benaderen met de vraag wat jullie nog wel en wat niet per post willen ontvangen. Het komt dus aan de orde. Als laatste: het jaarrapport 2002/03 komt bijna van de drukker en jullie kunnen die in maart op de deurmat verwachten. Een hele goede maarttelling gewenst!

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

12 maart monitoringgebieden, Ganzen- en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

16 apr monitoringgebieden, telling Brandgans
7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden
18 juni selectie van monitoringgebieden

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

12 maart steekproeftelling (11.36 hw), ganzen- en zwanentelling

Overige teldata voor dit seizoen

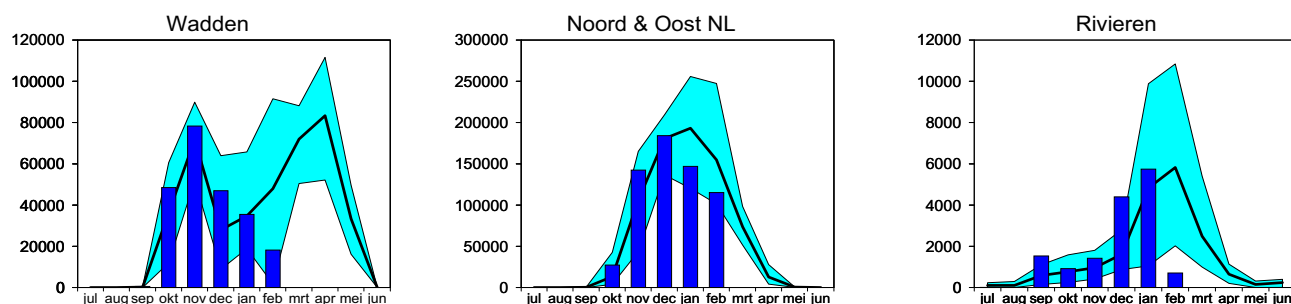
16 apr steekproeftelling (13.35 hw), telling Brand- en Rotgans
7 mei telling Rotgans
14 mei integrale telling (12.44 hw)
11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

Ganzen en zwanen

Begon het jaar extreem zacht, momenteel (eind februari) is het uitzicht winters met sneeuw en vorst en worden temperaturen tot -8°C in het vooruitzicht gesteld. Nadat in de eerste week van februari nog sterke wegtrek van Kol- en Brandganzen werd gemeld (zie www.trektellen.nl), lijkt de trek momenteel volledig stilgevallen. Voor zover mij bekend, heeft de sneeuw echter ook niet geleid tot massale west- of zuidwaarts gerichte verplaatsingen, kennelijk volhardden de vogels in de sneeuw. In delen van Mecklenburg-Vorpommern en Brandenburg, waar zich momenteel o.a. grote concentraties Kolganzen ophouden, ligt op veel plaatsen een sneeuwdek van liefst 20 cm. Indien de huidige situatie zich doorzet en de wegtrek stagneert zouden in maart nog wel eens (veel) meer ganzen aanwezig kunnen zijn als gebruikelijk. De komende maart-telling is tevens de internationale telling voor Brandganzen. Deze soort is een van de weinige ganzensoorten die in het afgelopen decennium naar verhouding nog sterk is toegenomen. De populatie ligt momenteel rond de 400.000 vogels. Ofschoon de data nog erg voorlopig zijn, lijkt er dit seizoen geen sprake van verdere groei. Zowel in het Waddengebied als in Friesland (in de figuur bij Noord & Oost-Nederland) volgt het patroon redelijk dat van de voorgaande jaren (fig. 1). Alleen langs de rivieren is sprake van boven-gemiddelde aantallen (bedenk bij de figuur dat nog niet alle data binnen zijn). Met de groei van de populatie zijn Brandganzen vanuit het noordelijk Deltagebied steeds meer naar het oosten het riviereengebied ingetrokken. Zelfs in de Ooijpolder en aan de Duitse Niederrhein zijn groepen Brandganzen tegenwoordig heel gewoon. Gegevens van het aandeel eerstejaars in de populatie wijzen op een matig broedseizoen. Hoewel de afzonderlijke steekproeven variëren van 5 tot 25%, ligt het gemiddeld percentage eerstejaars (en het grootste deel van de steekproeven) rond de 10%, weliswaar boven de jaarlijkse

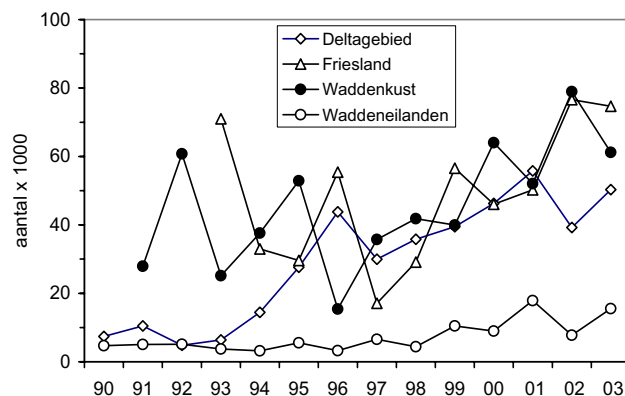
sterfte, maar niet zoveel dat er veel 'nieuwe' Brandganzen bijgekomen zijn. De aantalsontwikkeling in de maart-tellingen tot nu toe lopen redelijk in de pas met de algehele populatietoename, met weinig verschillen tussen de diverse regio's (figuur 2). Ook de aantallen op de Waddeneilanden breiden zich gestaag uit. Vanuit Schiermonnikoog, het traditionele bolwerk, zijn de vogels enkele jaren geleden ook richting Ameland uitgewaaid, en tegenwoordig zien ook de tellers op Terschelling en zelfs Texel ook steeds vaker Brandjes op hun eiland verschijnen. Figuur 2 documenteert ook fraai de verspreiding in koude voorjaren. Het extreem koude voorjaar van 1996 (maart temperatuur gemiddeld 3.2°C , tegen 7.1°C in de overige maart-maanden in 1990-2000, gegevens KNMI) kenmerkte zich door kleine aantallen in het Waddengebied en grote concentraties in Friesland en het Deltagebied. In een warm voorjaar als 1997 (8°C) daarentegen heeft Friesland relatief weinig vogels. Bij de Delta zullen in de afgelopen jaren ook de eigen broedvogels een steeds groter aandeel van de aanwezige populatie vormen. Uit een uitwerking die Henk van der Jeugd e.a. voor Directie Natuurbeheer van het Ministerie van LNV hebben uitgevoerd blijkt dat er momenteel ongeveer 17.000 Brandganzen in ons land overzomereren, waarvan het grootste deel in het (noordelijk) Deltagebied. Uit ringwaarnemingen (deze vogels dragen een kleurringcombinatie mint/geel met een letter, cijfer of horizontale band op de ring) blijkt dat deze vogels ook in de winter voornamelijk in de buurt van de broedplaatsen blijven, al zijn er inmiddels ook enkele in Friesland gesignaleerd. Wellicht dat bij de start van de voorjaarstrek, als de Delta-concentraties zich deels naar Noord-Nederland gaan verplaatsen, het aantal waarnemingen van deze vogels elders toeneemt.

Kees Koffijberg

Figuur 1. Seizoensverloop van Brandganzen in de Waddenzee, Oost-Nederland (voornamelijk Friesland!) en in het Riviereengebied. Weergegeven zijn de getelde aantallen en de gemiddelden, minima en maxima in de voorgaande seizoenen (tot en met 2002/03).

Figuur 2. Aantallen Brandganzen in maart in enkele belangrijke gebieden (Deltagebied, Friesland, vasteland waddenkust, waddeneilanden).

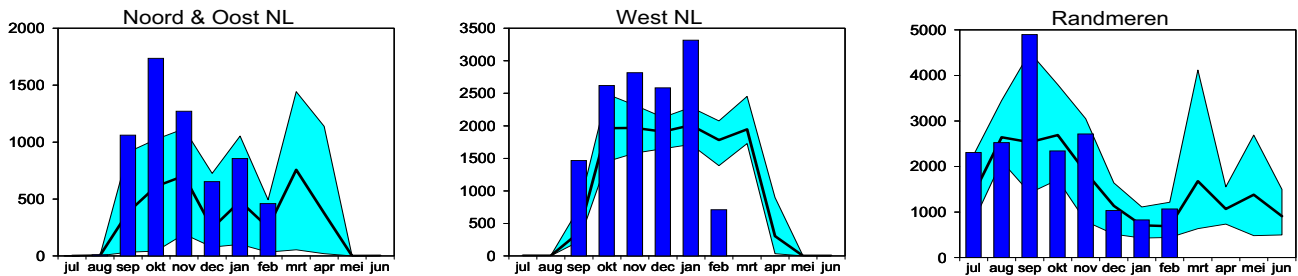

Volgsoort Aalscholver

De voor Nederland relevante Europese populatie Aalscholwers (ondersoort *sinensis*) wordt geschat op 340.000 vogels. In januari 2004 verbleef zo'n 8 % hiervan in Nederland. Overdag werden zo'n 24.200 exemplaren geteld tijdens de midwintertelling en s'avonds 25.700 op de nachtelijke slaappleatsen, wat mooi overeenkomt. Het is de bedoeling dat in januari 2007 er opnieuw een slaappleatstelling wordt georganiseerd en dat dit ook internationaal zal gebeuren, inclusief de belangrijke gebieden in Noord-Afrika (o.a. Tunesië en Libië), (mededeling S. van Rijn). In januari 2005 organiseerde RWS-RIZA een slaappleatstelling in het IJsselmeergebied. Hoewel er dit keer geen landelijke telling georganiseerd werd, reageerden een aantal tellers elders in het land toch enthousiast door een slaappleat te bezoeken. Het aantal in het IJsselmeergebied bleek met 30% te zijn afgenomen t.o.v. januari 2004 (S. van Rijn & J. Nienhuis). In de rest van het land, met name Groningen en Noord-Holland maar ook een klein aantal onderzochte locaties in het rivierengebied en in het zuiden, waren de aantallen op de slaappleatsen vergelijkbaar met januari 2004. Overdag bleken de aantallen tijdens de afgelopen midwintertelling in een deel van het land echter wel relatief hoog. In regio West-Nederland, en dan met name Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland, verbleven van november tot en met januari meer vogels dan in voorgaande vijf seizoenen (figuur 3). Van de ruim 3000 Aalscholwers die hier in januari werden geteld zaten de meeste in de Ackerdijkse Plassen (580), Eendenkooi Bakkerswaal, Lekkerkerk (489) en buitenhaven Stellendam (325). Het is nog niet mogelijk een schatting te maken van het aantal Aalscholwers dat tij-

dens de midwintertelling van 2005 overdag werd gezien omdat de resultaten van belangrijke telgebieden in verschillende belangrijke gebieden nog ontbreken. De eerste indruk, gebaseerd op 446 telgebieden die beide jaren zijn geteld en tezamen goed voor ruim 7000 vogels, is dat de aantallen in 2005 zo'n 7% lager waren dan in 2004. In de nazomermaanden en het vroege najaar pleisterden veel meer Aalscholwers in ons land dan in de winter en in die maanden zijn dan ook de grootste concentraties van het lopende seizoen gemeld, bijv. in de Krammerse Slikken-west (ruim 1100 in juli en augustus), het Zwarte Meer (ruim 700 in augustus en september) en de Ackerdijkse Plassen (1160 in september). In de regio Oost-Nederland (m.n. Groningen, Friesland, Overijssel en Noord-Brabant) werden in oktober veel meer Aalscholwers (1800) opgemerkt dan in de voorgaande vijf seizoenen (figuur 3). Hiervan zaten er maar liefst 1300 in Friesland met de grootste groepen in De Deelen (310) en De Leijen (114). Een maand later had een flink deel de provincie weer verlaten en werden er nog 800 geteld. De afgelopen dagen was er in het binnenland voor het eerst dit jaar enige trek zichtbaar van Aalscholwers waarbij kleine groepjes zelfs tijdens sneeuwbuien naar het noordoosten trokken. Dit past bij het seizoenspatroon van de soort, in maart zijn de aantallen in Nederland gemiddeld zo'n 25% hoger dan in november-februari. Vooral tellers in het IJsselmeergebied en in mindere mate de Randmeren en Oost-Nederland (figuur 3) kunnen rekenen op meer vogels. In regio's als het Waddengebied, West-Nederland en het (Beneden) Rivierengebied nemen de aantallen van februari op maart niet toe.

Arjan Boele

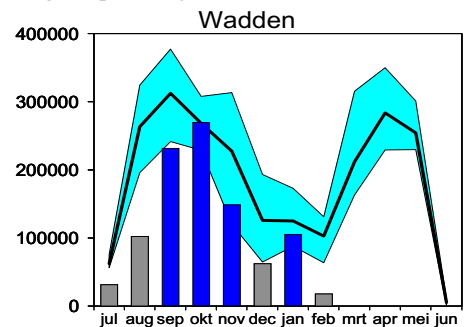

Figuur 3. Voorlopige aantallen Aalscholwers in het seizoen 2004/05 in vergelijking met de seizoenen 1999/2000-2003/04 (gemiddelden, minima en maxima).

Wadden: het Bontje als volgsoort

Wat het is met de weergoden dit seizoen, weet ik niet, maar ze weten in ieder geval de wadvogeltellers te tergen. Kampten we in november met guur weer en een extreem hoog tij, in januari met erg lage waterstanden, tijdens de steekproeftellingen in februari stormde het en viel de neerslag in vrijwel alle vormen met bakken uit de hemel. De tellers van Griend moesten nota bene met behulp van de KNRM opgepikt worden. Gelukkig bleven echte ongelukken uit. Dit soort weersomstandigheden zullen ongetwijfeld hun 'weerslag' hebben op de uiteindelijke telresultaten. Door alvast onze volgsoort in ogenschouw te nemen, is dit wellicht al zichtbaar. Die volgsoort is de Bonte Strandloper. 'Het Bontje' laat al sinds halverwege jaren '80 een toename zien in ons Waddengebied. De aantallen pieken in september en oktober wanneer de doortrek op z'n hoogst is en wintergasten arriveren. De getelde aantallen in de Waddenzee in september en oktober liggen in de lijn van de trend. De voorlopige aantallen van september komen uit op een zo'n 240.000. Grote aantallen werden toen vastgesteld op Vlieland (53.000), de Friese kust (37.000) en Rottumeroog en -plaat (31.300). Ook platen als Simonszand en Blauwe Balg herbergden flinke aantallen (resp. 14.700 en 11.000). Het voorlopi-

ge aantal van oktober loopt al richting de 300.000. De grootste aantallen werden toen gezien op de Friese kust (52.000), Schiermonnikoog (ruim 50.000), de Groninger kust (ruim 37.000) en opnieuw Rottumeroog en -plaat (bijna 38.000).

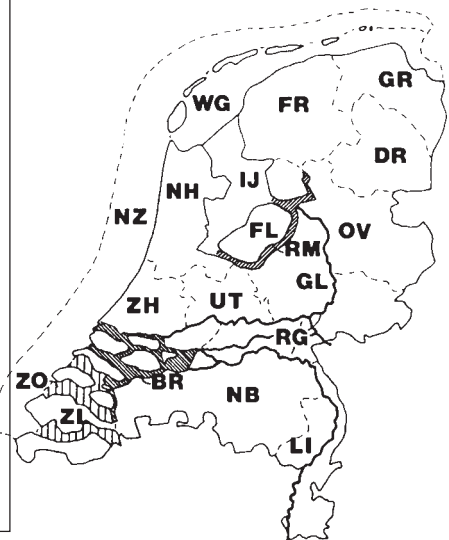
Figuur 4: Voorlopige aantallen Bonte Strandlopers in het seizoen 2004/05 in de Waddenzee in vergelijking met de seizoenen 1999/2000-2003/04 (gemiddelden, minima en maxima; integrale tellingenzwarte/donkerblauwe balken).

Het resultaat van de "te hoge vloed" novembertelling pakt duidelijk lager uit. Tot nu toe staat de teller op bijna 156.000 'bontjes'. Op veel eilanden en platen lagen de aantallen aanzienlijk lager, ongetwijfeld samenhangend met het hoge tij. Dat geldt ondermeer voor Vlieland, Terschelling en Schiermonnikoog, waarbij opvalt dat daar juist veel meer Bonte Strandlopers werden geteld op de Noordzeestranden dan gebruikelijk is. Zo zat van de ruim 5.700 'bontjes' op Terschelling bijna de helft op de Noordzeekust, terwijl op Schiermonnikoog vrijwel alle 'bontjes' op de stranden zaten

(9.345 van de 9.514). De grootste concentraties werden in november vastgesteld op de Friese kust (38.500), Balgzand (36.500) en de Groninger kust (22.500). Het overzicht van januari is nog verre van compleet. In ieder geval laten de meeste eilanden en platen behoorlijk kleine aantallen zien, waardoor het voorlopige aantal de 100.000 exemplaren nog niet overschrijdt. Het is goed mogelijk dat toen ook een deel van de 'bontjes' aan de aandacht is ontsnapt door verblijf op droogliggende stukken op het wad, waardoor ze niet naar de hvp's terugkeerden.

Romke Kleefstra

Overzicht binnengekomen tellingen (per post en digitaal) in 2004-2005.									
regio	aantal gebieden	% binnengekomen t/m 25 februari 2005							
		sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Waddengebied	234	64	72	67	48	57	27	0	0
Friesland	290	81	93	94	91	89	70	0	0
Groningen	129	33	56	63	75	77	42	0	0
Drenthe	94	40	79	85	82	71	52	0	0
Noord-Holland	102	71	67	72	73	60	46	0	0
Zuid-Holland	347	28	72	80	77	78	47	0	0
Utrecht	102	53	77	80	81	59	49	0	0
Flevoland	43	78	83	90	88	88	73	0	0
Gelderland	127	71	76	88	88	88	79	0	0
Noord-Brabant	99	77	81	92	75	27	17	0	0
Limburg & Limburgse Maas	114	88	95	92	93	82	57	0	0
Randmeren	39	92	90	92	70	63	65	0	0
Rijn (Waal-Rijn-IJssel)	136	86	80	85	85	81	45	0	0
Brabantse & Gelderse Maas	46	95	100	100	100	71	65	0	0
Beneden Rivieren	135	71	85	83	87	81	54	0	0
Percentage Digitaal ingestuurd		0	0	0	1	19,4	28,5		

Watervogeltellingen projectcoördinatie formulieren etc. ganzen en zwanen

Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
 Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
 Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijkse tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

- (ZO) Zoute Delta** Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
- (NH) Noord-Holland** Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Midwintertelling*, Kees Scharringa (0251-362766, /06-24257451, k.scharringa@landschapnoordholland.nl)
- (ZH) Zuid-Holland** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
(ZL) Zeeland Jan-Willem Vergeer (024 6848137, jan-willem.vergeer@sovon.nl)
- (FR) Friesland** Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), *Midwintertelling* Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
- (GR) Groningen** Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), *Midwintertelling* Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
- (DR) Drenthe** Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl), *Midwintertelling* René Oosterhuis (0594-510102, reneoosterhuis@hetnet.nl)
- (FL) Flevoland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
- (OV) Overijssel** Gerrit Gerritsen (038-4251753, gj.gerritsen@prv-overijssel.nl)
- (GL) Gelderland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
- (UT) Utrecht** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), *Midwintertelling* Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
- (NB) Noord-Brabant** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* vacant
- (Li) Limburg** Ton Cuijpers (0475-551579, ajghcuijpers@hetnet.nl)
- (WG) Waddengebied** *Eilanden* Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Vaste wal Noord-Holland* Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), *Vaste wal Friesland* Sieds Boersma (zie Friesland), *Vaste wal Groningen* Kees Koffijberg (zie Groningen)
- (RG) Grote Rivieren** Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!
 Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, nr 8 april 2005.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste mensen,

Beek-Ubbergen, 1-4-2005

Met de komende april telling voor de deur is dit al weer de laatste volledige nieuwsbrief van het telseizoen 2004/2005. Voor een aantal van jullie zit het telseizoen er al op maar voor de tellers van monitoringgebieden en ganzen en zwanentellers met (mogelijk) Brand- en of Rotganzen in hun telgebieden gaan we nog een maandje door. In april kunnen veel leuke soorten aanwezig zijn en komen er elke dag weer meer zomergasten terug dus het is zeker geen straf om nog een keer op pad te gaan. Het afgelopen seizoen was er een van contrasten. In november was er een zeer hoge vloed tijdens de waddentelling. In december en januari was het uitgesproken zacht en hadden we het al over versnelde wegtrek van veel soorten. In februari was er uitgesproken veel regen en harde wind en toen was er in maart opeens nog weer uitgebreide sneeuwval en weer harde wind. Kortom we hebben ons portie wel gehad, maar saai was het zeker niet. Voor de meeste soorten weten we nu natuurlijk nog niet hoe de indexen zullen gaan uitpakken maar één ding is zeker het was een topjaar voor de Grote Zilverreiger. Van deze soort is in deze nieuwsbrief een korte update van de recente aantallen in sommige regio's opgenomen. In deze nieuwsbrief ook een overzicht van de volgsort Brandgans en vooral een uiteenzetting en oproep voor het project zomerganzen, lees allemaal het stuk van Kees, Henk en Berend, mogelijk dat jullie nog een bijdrage kunnen leveren. Romke laat ons zoals vertrouwd weer

even meegenieten van recente tellingen in het Waddengebied. Traditiegetrouw staan in deze nieuwsbrief ook weer de nieuwe teldata van het volgende telseizoen wat in september van start gaat. Schrijf de teldata alvast in je agenda maar tegen die tijd krijgen jullie natuurlijk ook weer post van ons (of een digitale mailing). Het afgelopen seizoen beleefde de succesvolle introductie van het digitale insturen van telgegevens. Nu in maart heeft al weer een groter aandeel van jullie de gegevens digitaal ingestuurd. We gaan hier dan ook zeker mee door en we hopen dat volgend seizoen dit een verdere vlucht zal nemen. We zijn intussen ook gestart om diegene die digitaal insturen de keuze voor te leggen om geen formulieren meer te ontvangen, dat hoeft natuurlijk niet meer als je de gegevens digitaal doorgeeft, en de nieuwsbrief digitaal te ontvangen.

Ik wil jullie alvast hartelijk danken voor de telinspanningen van het afgelopen seizoen en ik hoop dat het een mooie april telling wordt zonder extreme weersomstandigheden. Ook hoop ik dat het bij jullie in september weer begint te kriebelen om aan een volgend telseizoen mee te gaan doen. Tot die tijd veel plezier met de broedvogels en een goede zomer gewenst.

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

16 april monitoringgebieden, telling Brandgans en Rotgans

Overige teldata voor dit seizoen

7 mei telling Rotgans
14 mei selectie van monitoringgebieden
18 juni selectie van monitoringgebieden

Waddengebied:

16 april steekproeftelling (13.35 hw), telling Brandgans en Rotgans

Overige teldata voor dit seizoen

7 mei telling Rotgans
14 mei integrale telling (12.44 hw)
11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Nieuwe teldata seizoen 2005/2006

binnenland:

16 juli 2005	selectie van monitoringgebieden
13 augustus 2005	selectie van monitoringgebieden
17 september 2005	monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
15 oktober 2005	monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
12 november 2005	monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
17 december 2005	monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
14 januari 2006	midwintertelling, monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
18 februari 2006	monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
18 maart 2006	monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling
15 april 2006	monitoringgebieden, telling Brand- en Rotgans
6 mei 2006	telling Rotgans
13 mei 2006	selectie van monitoringgebieden
17 juni 2006	selectie van monitoringgebieden

Waddengebied:

9 juli 2005	steekproeftelling (11.26)
6 augustus 2005	integrale telling (10.36)
10 september 2005	integrale telling (13.04)
22 oktober 2005	steekproeftelling (12.36), ganzen en zwanentelling
19 november 2005	integrale telling (11.25)
17 december 2005	steekproeftelling (10.30), ganzen en zwanentelling
21 januari 2006	integrale telling (13.04 - 78)
18 februari 2006	steekproeftelling (12.25 - 85), ganzen en zwanentelling
18 maart 2006	steekproeftelling (11.46 - 90), ganzen en zwanentelling
15 april 2006	steekproeftelling (11.45 - 89), telling Brand- en Rotgans
6 mei 2006	telling Rotgans
13 mei 2006	integrale telling (11.06 - 86)
17 juni 2006	steekproeftelling (14.46 - 110)

Ganzen en zwanen

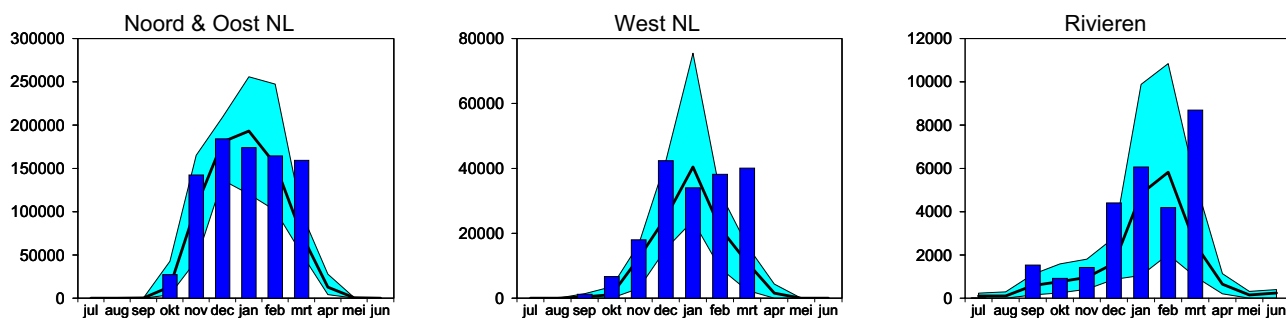
De afgelopen maarttelling zal vermoedelijk als een bijzondere ganzen- en zwanentelling de boeken in gaan. Niet eerder viel er begin maart zoveel sneeuw en was het zo koud. Op veel plaatsen werden massale vorstvluchten van ganzen waargenomen, en het heeft er alle schijn van dat de wegtrek flinke vertraging oplep. Zie figuur 1 met de opvallende aantallen van volgsort Brandgans tijdens de afgelopen maarttelling! Zelfs nu zijn er in Nederland nog concentraties Kolganzen aanwezig (in Noord-Nederland en het rivierengebied, aan de Duitse zijde van de Dollard eind maart zelfs nog 44.000). Bij de komende telling staan zoals gewoonlijk Brand- en Rotganzen op het programma. We zijn erg benieuwd hoe de aantallen Rotganzen zullen uitvallen. Recent blijven de voorjaarsaantallen steken op zo'n 75-80.000. Speciaal bij deze telling en die in mei is het altijd van belang dat alle belangrijke gebieden worden geteld (met name de Waddeneilanden). Lukt het om wat voor reden dan ook niet aan de telling deel te nemen, neem dan contact op met de regiocoördinator! Let in mei ook eens op de steeds langer hier blijvende Brandganzen. Waarnemingen van gekleurde vogels zijn met name later in het voorjaar zeer welkom. Mail ze naar: henk.vanderjeugd@ukgateway.net

Veel van jullie zullen bij de komende telling ook broedende ganzen tegenkomen. Dit voorjaar heeft SOVON een grootschalig project opgezet om de kennis omtrent broedende ganzen zo goed mogelijk in kaart te

brenge, niet alleen wat betreft verspreiding en aantallen, maar ook trends en reproductiegegevens. Aanleiding is de nu lopende discussie over "te veel" ganzen en "te veel overlast". Met de verzamelde gegevens hopen we op objectieve wijze aan de discussie bij te dragen. Hoewel veel broedende ganzen binnen het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB) worden gevolgd blijkt het steeds moeilijker binnen dat project een goed overzicht te krijgen. Reeksen van tellingen vertonen hiaten en veel nieuwe kernen van voorkomen zijn onbekend, of althans niet in onze bestanden aanwezig. Dit voorjaar zal daarom speciale aandacht aan broedende ganzen (Kolganzen, Grauwe gans, Indische Gans, Canadese gans, Brandgans en ook Soepgans!) worden gegeven. Het gaat dan om:

- (1) completeren van reeksen broedvogelaantallen in gebieden die onregelmatig worden geteld;
- (2) nieuwe broedplaatsen en de soorten en aantallen die er zitten
- (3) reproductiegegevens van met name Grauwe Ganzen. Deze zijn tot dusverre voornamelijk in de Ooijpolder verzameld, maar het is natuurlijk goed mogelijk dat deze gegevens elders afwijken. Deze gegevens zijn via het nestkaartenproject van SOVON in te sturen (ook digitaal beschikbaar).

In de provincies, Zeeland, Zuid-Holland, Gelderland en Overijssel zijn op dit moment betaalde krachten aan het werk om ganzen te tellen. Ondersteuning van deze

Figuur 1. Seizoensverloop van Brandganzen in Noord & Oost Nederland, West Nederland en Rivierengebied. Weergegeven zijn de getelde aantallen tot en met maart 2005 en de gemiddelden, minima en maxima in de voorgaande seizoenen (tot en met 2002/03).

mensen door jullie is echter altijd welkom. Bij de tellingen en het opzoeken van oude gegevens is het van belang de inspanningen af te stemmen op die van andere tellers. Neem daarom contact op met je DC voordat je gaat tellen, dat voorkomt veel dubbel werk. Ook kun je contact opnemen met Henk van de Jeugd & Berend Voslamber op SOVON (024-6848111, of . De gevolgde werkwijze is territoriumkartering, dus het noteren van paren in geschikt broedbiotoop, of wakende mannetjes. Het uitsluitend tellen van paren met jongen wordt afgeraden omdat dit de aantallen broedparen sterk onderschat (alleen succesvolle paren worden immers geteld). Nesten tellen werkt goed bij Brandganzen, maar leidt tot onderschatting bij bijvoorbeeld de Grauwe gans omdat veel nesten nooit worden gevonden in de ondoordringbare moerasgebieden. Naast territoriale paren kunnen ook groepen niet-broedende maar wel overzomerende vogels worden genoteerd. Bij Soepganzen worden alleen maar groepen genoteerd.

Bij de documentatie van de broedgevallen is niet alleen de soort en het aantal van belang, maar ook het gebied dat is geteld (maak een kaart van het gebied).

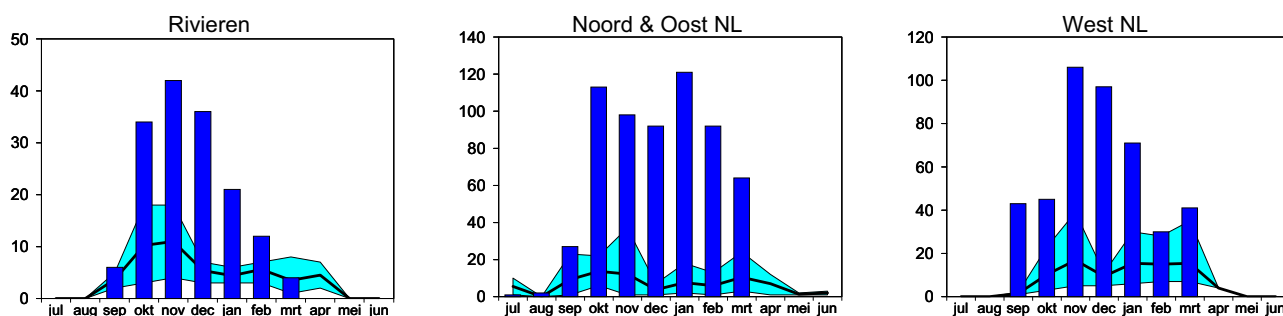
Tenslotte: denk niet dat die ganzen bij jou in de buurt wel door iemand anders geteld worden. Tijdens veldwerk in Gelderland is bijvoorbeeld een aantal Brandganzenkolonies (her)ontdekt. O.a. werd een kolonie van ca.350 individuen gevonden, waarvan de laatste melding stamt uit 1996 met 3 nesten! En in het Land van Maas en Waal en de Betuwe bleken de aantallen territoriale Grauwe Ganzen hoger dan de wildste voorspellingen. Andere geschikte gebieden zijn echter nog steeds onbezet, en nulwaarnemingen zijn daarom ook van belang. De Grauwe Gans is nog steeds bezig zijn areaal uit te breiden, en een goede voorspelling is alleen mogelijk als we nu weten waar ze wel en waar ze nog niet voorkomen. Veel plezier!

Kees Koffijberg, Henk van de Jeugd & Berend Voslamber

Volgsoort Grote Zilverreiger

Deze keer geen uitgebreide toelichting maar wel een update van de aantallen van volgsoort Grote Zilverreiger. Na de topaantallen van oktober tot en met december in het rivierengebied nemen daar de aantallen in het voor-

jaar weer af. In Noord & Oost Nederland zijn de aantallen al de hele winter veel hoger (er ontbreken waarschijnlijk nog gegevens uit maart). In West Nederland zijn de aantallen in maart zelfs weer wat aan het toenemen.

Figuur 2 Voorlopige aantallen Grote Zilverreigers in het seizoen 2004/05 in vergelijking met de seizoenen 1999/2000-2003/04 (gemiddelden, minima en maxima).

Wadden: steekproeftelling in april, integraal in mei!

Geen seizoen dat de tellers zo op de proef wist te stellen als dit seizoen. Na de storm en bakken neerslag tijdens de steekproeftelling in februari, werden we met de steekproeftelling in maart getraakteerd op een harde noordwester met uitschieter van 7 Beaufort en zware buien. Vanzelfsprekend weerhield het ons niet van tellen, zodat deze maarttelling toch slaagde. En nu maar hopen dat de steekproeftelling in april en de integrale meitelling gepaard gaan met zon en weinig wind... Alhoewel de Waddenzee in maart niet integraal geteld werd, trok de telploeg van Vlieland wel naar het eiland om dit geheel te tellen. Ondanks de weersomstandigheden en de verhoogde waterstand wist men de westpunt van de Vliehors te bereiken en dat leverde het nodige op. Doordat de Hengst volledig en de Richel grotendeels kopje onder gingen verbleven op de Vliehors grote aantallen vogels. Van de 120.000 watervogels die Vlieland in maart telde, zaten maar liefst 90.000 op de westpunt. Voor het eerst in twee jaar telde

men weer eens behoorlijke aantallen Kanoeten (24.000). Ook Rosse Grutto (35.000), Bonte Strandloper (27.000) en Zilverplevier (5.900) waren in groten getale aanwezig. Dit zijn alle soorten waarvan we in april en mei tevens grote aantallen mogen verwachten. Zeer fraai was bovendien een adulte Kraanvogel, die luid roepend boven de Kroon's Polders werd gezien. Het aantal van ruim 2.000 Scholeksters was niet bijster groot, terwijl deze soort juist de talrijkste was op Rottumerplaat (5.250) en ook goed vertegenwoordigd was op de Engelsmanplaat (6.000). Hier was de Bonte Strandloper de talrijkste (6.500).

April is doorgaans de maand waarin de aantallen beïnvloed worden door de terugkeer van lokale broedvogels, zoals Lepelaar, Bruine Kiekendief, Tureluur, Kokmeeuw, Kleine Mantelmeeuw en Grote Stern. Ondertussen zitten de Aalscholvers al enige tijd op het nest en zullen die in april in de weer zijn met hun

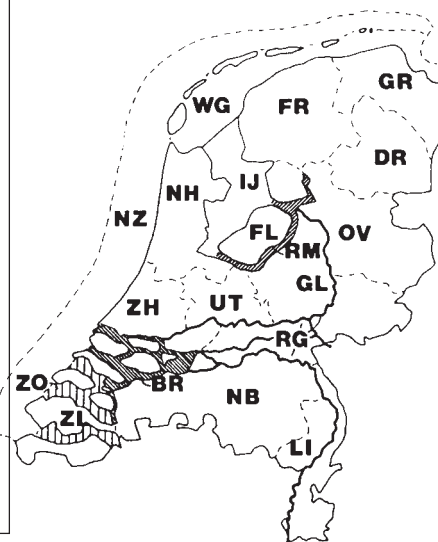
jongen. Daarnaast mogen we rekenen op doortrekkende steltjes als Goudplevier, Zwarte Ruiters en evt. Witgat. Tevens is april de maand waarin het aantal Bonte Strandlopers hoog kan lopen. Zo leverde een integrale telling in april 2000 ruim 300.000 'bontjes' op, waarvan de overgrote meerderheid verpoosde op de kusten van Friesland en Groningen, waar tegenwoordig ook de grote aantallen Goudplevieren worden geteld. Wat dat betreft kijken we al reikhalzend uit naar de aantallen van de wadvogelwerkgroepen van FFF en Avifauna Groningen. Na de steekproeftelling in april staat ons de integrale

telling van mei te wachten. Van enkele kanten heb ik gehoord dat de planning wat ongelukkig is, vanwege het samenvallen met de mei-vakantie. We zijn ons hier terdege van bewust, maar de andere weekenden in mei waren helaas geen optie vanwege te laag tij Pn te vroeg in de ochtenden hoog water. Het was of dit weekend tellen of geen mei-telling. Alvast een goede steekproeftelling toegewenst en zet de zonnebrandcrPme voor de mei-telling vast klaar!

Romke Kleefstra

Overzicht binnengekomen tellingen (per post en digitaal) in 2004-2005.

regio	aantal gebieden	% binnengekomen t/m 1 april 2005							
		sept	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Waddengebied	234	64	72	67	48	66	42	26	0
Friesland	290	81	93	94	91	91	86	72	0
Groningen	129	33	56	63	75	77	61	49	0
Drenthe	94	40	79	85	82	80	74	69	0
Noord-Holland	102	71	67	72	73	62	66	63	0
Zuid-Holland	347	28	72	80	80	81	70	45	0
Utrecht	102	53	83	86	81	59	56	45	0
Flevoland	43	78	83	90	88	88	83	83	0
Gelderland	127	71	76	88	88	88	88	61	0
Noord-Brabant	99	77	81	92	82	92	77	20	0
Limburg & Limburgse Maas	114	88	98	95	96	93	80	77	0
Randmeren	39	92	90	92	70	63	65	21	0
Rijn (Waal-Rijn-IJssel)	136	86	80	85	86	82	78	50	0
Brabantse & Gelderse Maas	46	95	96	96	96	96	96	63	0
Beneden Rivieren	135	70	85	83	87	85	78	45	0
Percentage Digitaal ingestuurd		1	2	2	3	21	26	37	0

Watervogeltellingen

projectcoördinatie Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)
formulieren etc. Michel Klemann (024-6848144, michel.klemann@sovon.nl)
ganzen en zwanen Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@sovon.nl)

Wie coördineert wat: regiocoördinatie

De eerstgenoemde persoon coördineert de maandelijkse tellingen, voor de midwintertelling is er soms een aparte coördinator

- (ZO) Zoute Delta** Cor Berrevoets, (0118-672350, c.m.berrevoets@rikz.rws.minvenw.nl)
- (NH) Noord-Holland** Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Midwintertelling*, Kees Scharringa (0251-362766, /06-24257451, k.scharringa@landschapnoordholland.nl)
- (ZH) Zuid-Holland** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl),
(ZL) Zeeland Jan-Willem Vergeer (024 6848137, jan-willem.vergeer@sovon.nl)
- (FR) Friesland** Sieds Boersma (058-2572215, siedsboersma@freeler.nl), *Midwintertelling* Marten Wesselius (058-2925166, m.wesselius@fryslan.nl),
- (GR) Groningen** Kees Koffijberg (024-6848111, kees.koffijberg@t-online.de), *Midwintertelling* Guido Meeuwissen (050-5347713, meeuwissenbuis@wanadoo.nl)
- (DR) Drenthe** Harold Steendam (0592-273845, h.j.steendam@biol.rug.nl), *Midwintertelling* René Oosterhuis (0594-510102, reneoosterhuis@hetnet.nl)
- (FL) Flevoland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Rob van Swieten (036-5224898, r.swieten2@chello.nl)
- (OV) Overijssel** Gerrit Gerritsen (038-4251753, gj.gerritsen@prv-overijssel.nl)
- (GL) Gelderland** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* Henk Hubers (0316-331522, Hubers.henk@hetnet.nl)
- (UT) Utrecht** Arjan Boele (024-6848111, arjan.boele@sovon.nl), *Midwintertelling* Wigle Braaksma (030-2203210, bwigle@hotmail.com)
- (NB) Noord-Brabant** Jan Schoppers (024-6848111, jan.schoppers@sovon.nl), *Midwintertelling* vacant
- (Li) Limburg** Ton Cuijpers (0475-551579, ajghcuijpers@hetnet.nl)
- (WG) Waddengebied** *Eilanden* Romke Kleefstra (0566-652881 romke.kleefstra@sovon.nl), *Vaste wal Noord-Holland* Romke Kleefstra (zie Noord-Holland), *Vaste wal Friesland* Sieds Boersma (zie Friesland), *Vaste wal Groningen* Kees Koffijberg (zie Groningen)
- (RG) Grote Rivieren** Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via SOVON Marc van Roomen (024-6848143, marc.vanroomen@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!
 Nb! De in deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.

Watervogeltellingen in het Waddengebied

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste Waddentellers

Beek-Ubbergen, 26-4-2005

Hierbij een speciale nieuwsbrief voor de komende watervogeltellingen in het Waddengebied. Als eerste op 7 mei de Rotganstelling. Zie voor alle details het stukje van Kees Koffijberg. Deze telling is afgestemd met Duitsland en Denemarken dus we hopen dat er zoveel mogelijk ook echt op deze datum wordt geteld en zo volledig mogelijk. Noodgedwongen vindt de vaste integrale telling in mei een week later plaats vanwege het tijdstip van hoogwater. Helaas valt de telling dan samen met het Pinksterweekend maar er

zat niets anders op. Aan de andere kant is het natuurlijk geen straf om half mei op de Wadden te mogen zijn! In de bijdrage van Romke meer wetenswaardigheden over deze telling. In deze nieuwsbrief staan ook alle nieuwe teldata van het telseizoen 2005/06, met integrale tellingen in augustus, september, november, januari en mei en steekproeftellingen in de andere maanden.

Veel plezier bij de komende tellingen!

Marc van Roomen

Eerstvolgende telling:

7 mei Rotganstelling (HW 9.10 Harlingen)
14 mei Integrale telling (HW 12.44 Harlingen)

Overige teldata voor dit seizoen

11 juni steekproeftelling (12.05 hw)

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Nieuwe teldata seizoen 2005/06, Waddengebied:

9 juli 2005 steekproeftelling (HW11.26)
6 aug 2005 integrale telling (HW10.36)
10 sept 2005 integrale telling (HW13.04)
22 okt 2005 steekproeftelling (HW12.36), ganzen en zwanentelling
19 nov 2005 integrale telling (HW11.25)
17 dec 2005 steekproeftelling (HW10.30), ganzen en zwanentelling
21 jan 2006 integrale telling (HW13.04)
18 feb 2006 steekproeftelling (HW12.25), ganzen en zwanentelling
18 mrt 2006 steekproeftelling (HW11.46), ganzen en zwanentelling
15 april 2006 steekproeftelling (HW11.45), telling Brand en Rotgans
6 mei 2006 telling Rotgans
13 mei 2006 integrale telling (HW11.06)
17 juni 2006 steekproeftelling (HW14.46)

Rotganstelling 7 mei

Nog één telling te gaan en het ganzen- en zwanenseizoen zit er weer op. Begin mei is traditioneel de internationale telling voor de Rotgans. Zoals inmiddels bekend gaat het deze soort momenteel niet voor de wind. Voorjaarsaantallen in Nederland blijven tegenwoordig meestal steken rond de 75.000-80.000 vogels, mede afhankelijk van het aantal eerstejaars. Afgelopen seizoen leek het broedsucces redelijk, rond de 15% (maar nog niet alle data ontvangen en veel variatie!), wat naar maatstaven van recente goede broedjaren nog niet zo slecht is. Zoals onlangs door Bart Ebbinge in een

artikel in het themanummer 'Globetrotters' van Limosa (jaargang 77 nummer 2/3: 71-78 -pdf bij kees.koffijberg@sovon.nl te krijgen) beschreven, komen jaren met 30 of 40% eerstejaars, zoals tot het begin van de jaren negentig, tegenwoordig niet meer voor. De gemiddelde sterfte (15%) ligt in de meeste jaren hoger als het aandeel eerstejaars, wat dus goed de neergang in de populatie verklaart. Gezien de aantallen die in 2003-2004 werden geteld lijkt de afname nu vooralsnog gestabiliseerd. O.a. om de oorzaken van de neergang te onderzoeken, zijn onlangs opnieuw een

groot aantal Rotganzen van kleurringen voorzien. De vangst van 193 Rotganzen op Wieringen op 17 maart jl. was zelfs de grootste vangst ooit. Daarvan zijn ruim 100 vogels van nieuwe kleurringen voorzien. Mogelijk dat deze vogels in mei ook op andere plaatsen opduiken. Waarnemingen kunnen naar Bart Ebbinge, Alterra, Antwoordnummer 313, 6700 WB Wageningen, goose.alterra@wur.nl. De komende zomer zal ook weer een expeditie naar Taimyr afreizen, niet alleen om Rotganzen onder de loep te nemen, maar ook om een groot aantal Kolganzen te vangen en van halsbanden te voorzien (opletten in het najaar dus!). Speciaal voor kleurringaflezers wordt overigens op 3-4 september 2005 in België (in de buurt van Brussel) voor het eerst een bijeenkomst gehouden geheel gewijd aan kleurringprojecten. Doel is vooral het bevorderen van contacten tussen aflezers en ringers en projectcoördinatoren. De fanatieke aflezers hebben dit waarschijn-

lijk al meegekregen, maar wellicht is er een bredere kring van geïnteresseerden. Een programma is te bekijken via de kleurringen-site van Dirk Raes (die de bijeenkomst samen met Eckhart Kuijken organiseert), www.cr-birding.be. Wat betreft de telling begin mei: gezien het geconcentreerde voorkomen van Rotganzen is het van belang dat echt alle gebieden worden geteld. Graag bij verhindering even melden, zodat we samen een vervanger kunnen vinden. Verder vindt deze telling speciaal een week voor de integrale wadvogeltelling plaats omdat op 7/8 mei ook in het Duitse en Deense Waddengebied de Rotganzen worden geteld. Zouden we bij ons de telling samen laten vallen met de wadvogeltelling, is er een risico dat we doortrekkende vogels missen. Gezien de toenemende aantallen Brandganzen in het Waddengebied in mei (2004: 45.000) is het van belang deze soort gewoon mee te tellen.

Kees Koffijberg

Integrale Waddenzeetelling 14 mei

De laatste integrale telling van een roerig telseizoen in het Waddengebied staat voor de deur. Een telseizoen dat vooral getekend werd door hoog tij, laag tij, storm, regen, hagel en wat dies meer zij. Door de bank genomen is de mei-telling dan een verademing, waarbij we ook mogen trakteren op de aanwezigheid van karakteristieke Wadden-broedvogels. Hou u ogen open voor de Blauwe Kieken, Velduilen en Tapuiten en let op de aanwezigheid van gekleurde Lepelaars, Aalscholvers en Kleine Zilverreigers, zou ik zeggen. De aanwezigheid van de lokale broedvogels leidt doorgaans tot grote aantallen voor soorten als Eider en Scholekster, waarvan de afgelopen mei-tellingen de aantallen voor beide soorten zo rond de 35.000-45.000 lagen. Voor dergelijke schelpdiereters blijft het natuurlijk van belang te zien wat actuele gegevens ons vertellen over het aantalsverloop. Menging van lokale broedvogels en doortrekkers is tevens een fenomeen in mei, zoals bij de Bontbekplevier. Onze broedvogels (*Charadrius hiaticula hiaticula*) zijn dan al lang in het broedgebied aanwezig, terwijl de buitenlandse 'bontbekken' (*C.h. psammmodroma*, *C.h. tundrae*) op doortrek pieken. In mei 2003 leidde dat nog tot ruim 5.000 Bontbekplevieren in de Nederlandse Waddenzee. Daarnaast herbergt de Waddenzee in mei een substantieel aandeel van de populaties van Zilverplevier, Drieteenstrandloper en Rosse Grutto. Van de Zilverplevier worden de laatste jaren steeds grotere aantallen in ons Waddengebied vastgesteld, zoals in mei 2003 toen het gebied bijna 60.000 exemplaren telde. Voor de Drieteenstrandloper valt de doortrekpiek meestal in de tweede helft van mei, maar twee jaar terug werd die piek goed opgevangen toen maar liefst zo'n 16.500 'drieteentjes'

werden geteld. Wie weet wat mei ons dit jaar zal brengen? Genoeg om naar uit te zien! Jammer genoeg is het nog lastig terug te kijken op de vorige tellingen, want daarvoor zijn de resultaten nog te onvolledig. Daarom de oproep om voortaan gegevens zo snel mogelijk na de telling in te sturen en via de digitale snelweg is dat een handige optie! Dat stelt ons in staat in de nieuwsbrieven al in te gaan op actuele gegevens. In de februari-nieuwsbrief maakte ik nog melding van de grote aantallen meeuwen en Eiders op de stranden van Vlieland en Terschelling tijdens de midwintertelling, die daar foerageerden op massaal aangespoelde *Ensis*. De vraag of dit mogelijk heeft geleid tot grotere aantallen voor deze soorten is voorlopig moeilijk te beantwoorden. Bij de Eider lijkt dit niet het geval, maar voor de Zilvermeeuw lijken de aantallen wel hoog uit te pakken. Een onvolledig overzicht van de eiland-aantallen loopt al richting de 75.000, wat meer is dan de 40.000-55.000 tijdens de midwintertellingen van 2002 en 2003 voor de gehele Nederlandse Waddenzee. Aardig zijn zondermeer de waarnemingen van Velduilen tijdens de steekproeftellingen in februari en maart. Griend telde er 6 in februari, Rottumerplaat en Vlieland resp. 9 en 2 in maart.

Na de komende integrale mei-telling staan, afgezien van de steekproeftellingen, integrale tellingen te wachten in zowel augustus als september. Een goed vooruitzicht. Ik wens iedereen een prima mei-telling, nog een interessant verloop van het broedseizoen en een fijne zomer. Tot augustus!

Romke Kleefstra

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2004/2005, mei 2005.

Nederland is bij uitstek een watervogel- en wetlandland. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Vogelbescherming Nederland en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door SOVON Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijngebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste tellers,

Beek-Ubbergen, 3-5-2005

Het seizoen 2004/05 is met de telling van half april formeel afgerond. Langs de oevers van plassen en kanalen liggen nu de nesten van watervogels. Weidevogels proberen tegen de verdrukking in hun jongen groot te brengen terwijl de laatste noordelijke steltlopers en ganzen nu rap het land verlaten.

In de maanden mei tot en met augustus zijn op verschillende lokaties toch concentraties van watervogels te vinden. Het zijn vogels die niet mee doen aan de opvoeding van jongen (veel woerden), of vogels die nog niet mee doen aan de wedijver tot voortplanting (onvolwassen vogels). Het kunnen ook vogels zijn welke heel laat pas het land verlaten (Regenwulp, Rosse Grutto) en andere welke al weer heel vroeg uit de broedgebieden terugkomen; vogels die hier de slagpennenrui doormaken (Grauwe Gans); voortijdig mislukte broedgevallen (Nederlandse weidevogels). Kortom, legio redenen waarom, ook in het "broedseizoen", er concentraties watervogels in Nederland verblijven. Het is ook in de komende maanden van belang om te weten waar & wanneer er hoeveel van welke watervogels zitten. Daarom worden er in de Zoute Delta, Zoete Delta,

Randmeren, IJsselmeer & Markermeer en Waddenzee en daarnaast gebieden als Oostvaardersplassen & Lauwersmeer ook in mei-augustus tellingen uitgevoerd.

Halverwege het seizoen werd het mogelijk om tellingen digitaal in te voeren en je eigen telgegevens te vergelijken met eerdere tellingen. Van het uitdraaien (exporteren naar excel) van totaaloverzichten wordt veel gebruik gemaakt. Op dit moment zijn al een kleine 1700 tellingen digitaal doorgegeven. Het was even wennen voor iedereen, zowel voor de tellers als voor de regiocoördinatoren, maar de reacties en resultaten zijn in ieder geval veelbelovend en de mogelijkheden zullen in de toekomst verder uitgebreid worden.

Voor SOVON was het tevens een belangrijke testcase voor wat betreft het online doorgeven van data die zeer geslaagd lijkt.

Succes met de zomerse watervogeltellingen, met vriendelijke groeten,

Marc van Roomen

Nederland (binnenland):

14 mei selectie van monitoringgebieden

Overige teldata voor dit seizoen

18 juni selectie van monitoringgebieden
16 juli selectie van monitoringgebieden
13 augustus selectie van monitoringgebieden
17 september monitoringgebieden, ganzen en zwanentelling

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

14 mei integrale telling (12.44 hw)

Overige teldata voor dit seizoen

11 juni steekproeftelling (12.05 hw)
9 juli 2005 steekproeftelling (11.26)
6 augustus 2005 integrale telling (10.36)
10 september 2005 integrale telling (13.04)